

YASAL BELGELER TEMELİNDE OKULLARDAKİ TEMİZLİK UYGULAMALARININ SİSTEMSELLİĞİ

Prof. Dr. Erdal TOPRAKÇI ¹, Doktora Öğrencisi, Dilek ERDOĞAN ²

¹ Ege Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı,
erdaltoprakci@gmail.com- ORCID ID 0000-0001-9552-9094

² Ege Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı,
dilekerdo@gmail.com- ORCID ID 0000-0002-4450-2753

ÖZ

Temizlik hizmetleri, sağlıklı ve sürdürülebilir eğitim ortamlarının oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, Türkiye’deki devlet okullarında yürütülen temizlik hizmetlerini yasal belgeleri üzerinden sistem kuramı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmış ve sistem kuramının beş temel ögesi olan girdi, işlem, çıktı, dönüt ve çevre boyutlarında, Toprakçı’nın (2025) Türk Eğitim Sisteminin Analizi dersi notlarında önerdiği beş aşamalı sistem analizi temelinde değerlendirilmiştir. Dokümanlar, Millî Eğitim Bakanlığı ve ilgili kurumlara ait yönetmelik, genelge, kılavuz ve mevzuata dair belgeleri içermektedir. Araştırmanın sonucunda şunlar ortaya çıkmıştır: Sistemin girdi bileşeni olarak temizlik personeli kadrosu, görev tanımları, malzeme temini ve denetim süreçlerine ilişkin mevzuatta ciddi eksiklikler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Sistemin işlem bileşeni olarak temizlik uygulamaları çoğunlukla rehber ve genelgelerle yönlendirilmekte, ancak bağlayıcı yasal düzenlemelerden yoksundur. Ayrıca, çıktı bileşeni kapsamındaki hijyen, öğrenci sağlığı ve veli memnuniyeti izlenebilir göstergelerle ilişkilendirilmemekte; dönüt ve çevre etkileşimi ise yeterince etkin biçimde yapılandırılmamıştır. Sonuç olarak, yasal belgeleri temelinde okullardaki temizlik hizmetleri sistemselsel bir nitelik göstermemektedir. Ayrıntısı çalışma kapsamında yer aldığı haliyle temizlik uygulamalarının bir sistem olarak yapılandırılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Temizlik sistemi, sistem kuramı, okul hijyeni, eğitim ortamı, örgütsel analiz.

Atıf

Toprakçı, E. ve Erdoğan, D. (2025). *Yasal belgeler temelinde okullardaki temizlik uygulamalarının sistemselliği*, Abant 5th International Conference on Current Academic Studies July 18 –20, 2025- Bolu Conference Book ISBN: 978-625-5694-00-3, ss. 575-599, Bildiri Kitabı:
https://www.abantkongresi.org/_files/ugd/797a84_f3a9e52f61744904949f5ed6d7640478.pdf
Bizim Bildiri:
<https://www.erdaltoprakci.com.tr/wp-content/uploads/2025/09/toprakci-erdogan2025.pdf>

The Systematic Nature of Cleaning Practices in Schools Based on Legal Documents

Abstract

Cleaning services play a significant role in creating healthy and sustainable educational environments. This study aims to examine the cleaning services implemented in public schools in Turkey through legal documents within the framework of systems theory. Data were collected using the document analysis method and evaluated based on the five fundamental components of systems theory; input, process, output, feedback, and environment according to the five-stage system analysis model proposed by Toprakçı (2025) in the course notes for *Analysis of the Turkish Education System*. The documents analyzed include regulations, circulars, guidelines, and legal texts issued by the Ministry of National Education and related institutions. The findings indicate that the legal framework contains serious deficiencies in the input component of the system, particularly regarding cleaning staff employment, job descriptions, procurement of materials, and supervision processes. Cleaning practices, which form the process component, are largely guided by circulars and guidelines but lack binding legal regulations. Furthermore, the output component; which encompasses hygiene, student health, and parental satisfaction is not associated with observable and measurable indicators; feedback mechanisms and environmental interactions are not sufficiently structured. In conclusion, cleaning services in schools, as examined through legal documents, do not exhibit a systemic nature. As detailed within the scope of this study, it is recommended that cleaning practices be structured as a system.

Keywords: Cleaning system, systems theory, school hygiene, educational environment, organizational analysis.

1.GİRİŞ

Eğitim toplumların devamlılığını sağlamanın en önemli araçlarından biri olarak sistem özelliği göstermesi beklenen örgütsel bir yapıdır. Önemliliği diğer araçların da belirleyicisi olmasından kaynaklanmaktadır. Bu temelde toplumu iç ve dış tehlikelerden koruyan asker ve polisin bile eğitimden geçiyor olması eğitimin önemini ortaya koymaktadır. O halde eğitim örgütleri de sistemli olmak zorundadır. Toplumların yönetsel yapıları eğitim örgütlerinin nitelliğini de belirlemektedir. Üniter özellik gösteren bir toplum merkezi bir yapıya paralel, yerelerde de örgütlenmek zorundadır. Türkiye’de de üniter bir özellik göstermesi itibariyle Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) örgütü adı altında devlet ana sistemine bağlı, ülkenin geneli açısından üstsel bir özellik gösteren bir sistem kurulmuştur. Bu örgüt bütün ülkenin eğitimini yönetir ve denetler. Örgütsel bir yapının kendi içinde ve başka örgütlerle ilişkisi bağlamında bütünsel özellik göstermesini tanımlayan en önemli kavram sistemdir. Sistem kuramı, bir örgütün yapı ve işleyişini beş temel bileşen üzerinden açıklar: Girdi, işlem, çıktı, dönüt ve çevre. Girdiler, sistemin çalışması için ihtiyaç duyduğu insan gücü, malzeme, bilgi, enerji gibi kaynakları ifade eder. İşlem, bu girdilerin çeşitli işlemlerle dönüştürülmesini kapsar. Çıktılar, işlem sonunda elde edilen ürün ya da hizmetlerdir. Dönüt, sistemin performansına ilişkin geribildirim mekanizmalarını içerirken; çevre, sistemin etkileşimde bulunduğu dış paydaş ve koşulları tanımlar (Torlak, 2006; Karip, 2014; İpek, 2015). Örgütsel bir sistemin önemli özelliklerinden ikisi de açık sistemlilik ve alt sistemleri olmak durumudur. Yerellere ulaşabilmek adına alt sistem olarak il ve ilçe Milli eğitim müdürlükleri tesis edilmiştir. Fiili olarak eğitimin gerçekleşmesi adına, yine yerelerde örgütlenen yapıların adı da okuldur. Bu üç yapının kendi içlerinde ve birbirleriyle ilişkileri bağlamında bütüncül ve etkileşimli bir yapı içinde olmaları beklenir (Toprakçı, 2015; Bursalıoğlu, 2016). Sistem, aralarında anlamlı ilişkiler bulunan parçalar bütünü olarak tanımlandığında, alanyazın incelendiğinde örgüt şemaları bağlamında MEB, Milli Eğitim Müdürlükler (MEM) ve okulların kendi içlerinde sistem özelliği göstermediği tespitleri yapılmıştır (Toprakçı & Karabulut, 2024; Toprakçı & Keskin, 2024; Toprakçı & Atalay, 2024). Öte yandan bu üç yapının her birinin kendi içinde var olan birimlerinin sistem özelliği gösterip göstermediğine ilişkin herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada özellikle okulun içindeki temizlik konusunda sistemliliğe yoğunlaşmıştır. Okullar, eğitim örgütlerinin varlığını sürdürebilmesinde; örgün eğitimin gerçekleştirildiği en temel yapılardır. Eğitim sistemi amaçlarını, okul örgütleri aracılığıyla gerçekleştirebilir. Okul örgütü, bulunulan bölgenin gereksinimlerini de dikkate alarak, eğitim amaçlarını gerçekleştirmek üzere sınıf denilen daha küçük birimlerde bir araya gelen öğrenci, öğretmen, diğer personel ve araç gereçlerden oluşan bir yapı şeklinde tanımlanabilir (Toprakçı, 2015). Eğitim ortamının sağlıklı, düzenli ve güvenli olması; ısınma, aydınlanma, güvenlik ve özellikle temizlik gibi fiziki şartların yeterli düzeyde sağlanmasına bağlıdır.

Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile ilgili diğer mevzuat çerçevesinde genel olarak birçok hizmet alanından söz edilmekle birlikte, okullarda buna karşılık gelebilecek bir yasal belge söz konusu değildir. Bu hizmet alanlarından biri de temizlik hizmetleridir. Alanyazında temizlik alt birimi ile ilgili yapılmış çalışmalarda (Çalık & Sezgin, 2005; Yılmaz & Yılmaz, 2014; Altuntaş, 2020; Meydanoğlu, 2022; Özkal vd., 2016) temizlik hizmetleri birimi ile ilgili çalışmaların

niteliğinin, görüşme, gözlem vs dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca diğer çalışmalarda temizlik personeline yönelik çalışmalar (Aputkan, 2017; Toprakçı & Altunay, 2017; Yalçınkaya, 2023; Yavuz, 2011) yapılmış olup, bu bağlamda sistem özelliği gösterip göstermediği ile ilgili herhangi bir çalışma söz konusu değildir. Oysa en küçük biriminden en büyük birimine kadar her örgütsel yapı ve işleyişin sistem özelliği göstermesi gerekir. Sistemlilik bütüncüllüğü sağladığı gibi, aksaklık ve sorunların nedenlerini saptamamada da önemli bir özellik olarak gözükmektedir. Okullarda temizlik ile ilgili ciddi problemlerin olduğu, gazete haberlerine bakılarak da anlaşılabılır. BBC Türkçe'nin Ekim 2024 tarihli haberinde, bazı okullarda temizlik hizmetlerinin öğretmenler ve veliler tarafından üstlenildiği, hijyen malzemesi eksikliklerinin devam ettiği belirtilmiştir (BBC Türkçe, 2024). Benzer şekilde, Derin Yoksulluk Ağı tarafından hazırlanan Okullarda Artan Hijyen Yoksulluğu bilgi notunda da İşgücü Uyum Programı kapsamında personel yetersizliğinin ciddi hijyen sorunlarına yol açtığı ve bazı okullarda öğrenci sağlığını tehdit eder boyuta ulaştığı rapor edilmiştir (Derin Yoksulluk Ağı, 2024). Bu haber ve raporlarla paralel biçimde, Millî Eğitim Bakanlığı'nın yakın tarihli basın açıklamasında da temizlik personeli temininde yaşanan gecikmelere ve mevcut sürecin halen tamamlanmamış olduğuna dikkat çekilmiştir (MEB, 2024). Bu çerçevede, temizlik faaliyetleri; eğitim kurumlarının sürdürülebilirliği, sağlık ve güvenlik koşullarının sağlanması açısından hayati bir işlev görmektedir. COVID-19 pandemisi sürecinde okul temizliği, yalnızca hijyenin sağlanmasıyla sınırlı kalmamış; eğitim süreçlerinin devamlılığı, öğrenci sağlığının korunması ve toplum güvenliği açısından da stratejik bir işlev kazanmıştır (MEB, 2020a; MEB, 2020b). Ancak pandemi sonrasında bu işlevsellik büyük ölçüde göz ardı edilmiş ve temizlik faaliyetleri, çoğu okulda yalnızca rutin belge düzenlemeleriyle sınırlı, yüzeysel bir uygulama haline dönüşmüştür. Bu nedenle, okullardaki temizlik faaliyetlerinin sistem kuramı bağlamında ele alınması ve bu hizmetlerin bir alt sistem olarak örgütsel yapıya nasıl entegre edilebileceğinin sorgulanması gerekmektedir. Çünkü sistem kuramı yalnızca bir kavramsal çerçeve değil; aynı zamanda okul yönetiminin işlevselliğini artıran bir yönetsel araçtır (Karip, 2014; İpek, 2015). Temizlik gibi destek hizmetlerinin sistematik biçimde yapılandırılmaması; eğitim ortamlarının sürdürülebilirliği, sağlık standartlarının korunması ve toplumsal memnuniyet açısından yapısal sorunlara yol açmaktadır (Yalçınkaya, Yılmaz & Arslan, 2023). Ancak temizlik hizmetleri çoğu zaman yalnızca lojistik bir destek faaliyeti olarak görülmekte; bu nedenle örgütsel bir alt sistem olarak yapılandırılmamakta ve sistem kuramının temel bileşenleri çerçevesinde analiz edilmemektedir. Oysa sistem kuramı, her örgütsel işlevin girdiler, işlemler, çıktılar, dönütler ve çevresel etkenler temelinde bütüncül olarak değerlendirilmesini önerir (Bertalanffy, 1968).

Çalışmanın amacı okullardaki temizlik sorunsalının çözümüne bir adım olmak adına temizliğin sistemik işleyişinin eksikliklerini, sorunsallarını tespit etmek ve çözüm önerisi geliştirmektir.

2.YÖNTEM

Bu araştırma, verilerinin doküman inceleme tekniğiyle toplandığı ve verileri sistem analizine tabi tutmak suretiyle yeni bir sistem tasarımının gerçekleştirildiği bir süreci kapsamaktadır. Doküman incelemesi, önceden yayımlanmış belgeler, resmi mevzuatlar, raporlar, istatistiksel veriler ve akademik yayınların sistematik biçimde incelenmesi yoluyla gerçekleştirilen bir veri toplama tekniğidir. Çalışmada, Türkiye'deki okul temizlik hizmetlerinin sistem özelliği

gösterip göstermediğini ortaya koyabilmek amacıyla bu yönetime başvurulmuştur. Araştırma kapsamında mevzuat ile ilgili web siteleri taranmış ve temizlik ile ilgili yasal belgeler tespit edilmiştir. Bu yasal belgeler, incelenen temel dokümanlar şunlardır; 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, İŞKUR TYP ve İUP Program Yönetmelikleri, Okul Aile Birliği Yönetmeliği, Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi, Okullardaki Ortak Kullanım Alanlarının Hijyeni Hakkında Genelge 2016/10, MEB Temizlik Rehberi, 2092 S.T.D Yayınlanan MEB Temizlik Rehberi (1981), MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (27/07/2020) , Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı) , MEB Kurum Açma Kapatma ve Ad Verme Yönetmeliği, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu , Okul kantinlerinde satılacak gıdalar ve eğitim kurumlarındaki gıda işletmelerinin hijyen yönünden denetlenmesi genelgesi, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülen Okul Kantinlerine Dair Özel Hijyen Kuralları, Okul Bazlı Bütçeleme kılavuzu, Eğitim Yapıları Asgari Tasarım Standartları Kılavuzu (2015), Okul Kantinlerinde Satılacak Gıdalar ve Eğitim Kurumlarındaki Gıda İşletmelerinin Hijyen Yönünden Denetlenmesi Genelgesi , Okul/Kurum Yemekhane, Kantin/Kooperatif, Kafeterya, Büfe, Çay Ocağı Gibi Gıda İşletmelerinin Kontrol ve Denetimine İlişkin Uygulama Kılavuzu, Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İşçi Alımında Uygulanacak Usul ve Esaslar Yönetmeliği, Belediye Kanunu. Bu dokümanlar sistem kuramı için gerekli olan veri araçlarını oluşturmaktadırlar ve sistem analizi kavramsalında sınıflandırılarak işlenmişlerdir. Toprakçı'nın (2025) Türk Eğitim Sisteminin Analizi dersi notları kapsamında analiz süreci beş aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, mevcut temizlik hizmetleri uygulamalarının sorunları ve gelişime açık yönleri belirlenmiştir. İkinci aşamada, sistemin içinde bulunduğu yasal, toplumsal ve kurumsal çevre içindeki konumu analiz edilmiştir. Üçüncü aşamada, sistemin temel amacı olan sağlıklı ve sürdürülebilir bir eğitim ortamı oluşturmak hedefi doğrultusunda mevcut işleyiş, mevzuatla olan uyum bağlamında değerlendirilmiştir. Dördüncü aşamada temizlik hizmetleri, sistem kuramı kapsamında beş temel bileşene ayrılarak analiz edilmiştir: girdi (temizlik personeli, temizlik araç-gereç ve malzemeleri, okul binasının fiziksel yapısı, toplumsal katkılar), süreç (temizlik işlemlerinin sınıf, tuvalet, koridor, idari alan ve sosyal alanlar gibi fiziksel bölgelere göre planlanması ve yürütülmesi), çıktı (hijyenik okul ortamı, bulaşıcı hastalıkların önlenmesi, devamsızlıkların azaltılması, veli ve öğretmen memnuniyetinin artırılması), dönüt (iç gözlem raporları, veli ve öğrenci geri bildirimleri, İl ve İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri raporlamaları, mevzuata dayalı denetim süreçleri) ve çevre (belediyeler, STK'lar, Okul Aile Birlikleri, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İŞKUR ve Hazine ve Maliye Bakanlığı). Son aşamada ise her bir bileşenin amacı, işlevi ve davranışı belirlenmiş; bu bileşenlerin sistemsel çevreyle olan ilişkileri ortaya konmuştur. Böylece sistemin iç dinamikleri ve çevresel etkenlerle etkileşimi açıklanmıştır. Bu yöntemin tercih edilmesinin temel nedeni, temizlik hizmetleri gibi paydaşlı, karmaşık ve hayati bir işlev gören yapının yalnızca örgütsel değil, aynı zamanda işlevsel ve çevresel boyutlarıyla birlikte değerlendirilmesini mümkün kılmasıdır.

Örneğin; Girdi öğelerinden temizlik personeliyle ilgili olarak yapılan doküman incelemesinde, incelenen yasal belgelerde analizle bu öğeye açık ve doğrudan bir biçimde yer verilmediği

eksikliği tespit edilmiştir. Yasal belgelerde okullarda temizlik problemlerinin önemli bir nedeninin personel eksikliği tespiti yapıldığından mevcut duruma, tasarım aşamasında, bileşenlerin yeniden yapılandırılması basamağında, bu bulgu doğrultusunda yeni bir girdi olarak; kadrolu ve sürekli personel istihdamı, görev tanımlarının netleştirilmesi ve ihtiyaca göre norm kadro belirlenmesi önerilmiştir.

3.BULGULAR

Bu bölümde, okullarda yürütülen temizlik uygulamaları, sistem kuramının temel öğeleri olan girdi, işlem, çıktı, dönüt ve çevre boyutlarında değerlendirilmiştir. Her sistem öğesi, ilgili mevzuat, fiziksel şartlar, insan kaynağı ve örgütsel yapılar bağlamında incelenmiş; resmî belgelerde elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

Girdi

Sistem kuramına göre girdiler, bir örgütün işleyişini başlatan, dönüştürülebilecek kaynakları ifade eder. Temizlik sistemi açısından girdiler; insan kaynağı, fiziksel yapı, araç-gereç ve toplumsal katkı unsurlarından oluşmaktadır.

Girdi Öğesine İlişkin Bulgular

Aşağıdaki Tablo 1 de okul temizlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli olan girdi bileşenleri analiz edilmiştir. Buna göre girdiler; temizlik personeli, fiziksel yapı ve bina özellikleri, Temizlik Araç-Gereç ve Malzemeleri, Veli- Okul Aile Birliği toplumsal katkı unsurları olmak üzere dört alt başlıkta sınıflanmıştır. Her bir başlık mevcut durum kavramsalında yasal belgeler ve reel durum itibarıyla açıklanmış, iç ve dış etkileşim tespit edilmiş, sonra da önerisi getirilmiştir.

Tablo: 1 Temizlik Sisteminin Girdi Birimi Ögesi

BİLEŞEN GİRİDİ	MEVCUT SORUN	YASAL TEMEL	İÇ VE DIŞ ETKİ	ÖNERİ / TASARIM
Temizlik Personeli (İnsan Kaynağı)	- Temizlik personeli için kadro ihdası yoktur. -Kadrolu atama yapılmadığından personel geçici/sözleşmelidir, disiplin uygulanamamaktadır. -Engelli ve 2828 sayılı Kanun kapsamındaki atamalar yetersizdir ve okullara atanacağına dair netlik bulunmamaktadır. -TYP/İUP uygulamaları sürdürülebilirlik sağlamamaktadır. -Okul Aile Birliği bütçesi yetersizdir. -Okul bazlı bütçede personel için kalem bulunmamaktadır. -Personel görev tanımları net değildir.	- Eğitim ile ilgili kanun düzeyinde mevzuatta temizlik personeli ile ilgili bir kadro ihdası bulunmamıştır. - 2 sayılı CBK: madde 4 - 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu. -Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği - Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği: madde 94 - MEB Temizlik Rehberi (1981) - TYP (İŞKUR) - İUP (İŞKUR) - Okul Aile Birliği Yönetmeliği Madde 6/d: d) - Okul Bazlı Bütçeleme Kılavuzu.	Girdi ögesi (temizlik personeli) sistemde yer almazsa; işlem başlatılamaz, çıktı üretilemez ve dönüt alınamaz. Girdi olmadan sistemin diğer ögeleri işlevsiz kalır.	- Kadrolu ve sürekli temizlik personeli istihdam edilmeli - Norm kadro sistemiyle okulların ihtiyaçlarına uygun personel sayısı belirlenmesine dair yönetmelik eklenmeli - Temizlik personeli görevlerine ve denetmenliğine dair net bir yönetmelik eklenmeli ve bağlayıcılık sağlanmalı, görev tanımları netleştirilmeli. - Yerel yönetimlerle iş birliği yapılarak personel desteği sağlanması için bağlayıcı yönetmelik eklenmeli. -TYP ve İUP Gibi kısa vadeli uygulamalar çıkarılmalı. - Okul temelli bütçeleme de hizmetli alımı kapsamında personel bütçesi eklenmeli ve okul yönetimi seçip çalıştırmalı yine denetimi okul yönetiminde olmalı.
Fiziksel Yapı ve Bina Özellikleri	-Mevzuatta MEB belirli standartları olmasına rağmen uygulama da eksiklikler bulunmaktadır.	-MEB Kurum Açma, Kapatma ve Ad Verme Yönetmeliği. -MEB 2015 Asgari Tasarım Standartları Kılavuzu.	Fiziksel yetersizlik temizlik işlemlerini ve çıktı kalitesini düşürür. Velilerden ve denetimlerden olumsuz dönütler alınır. Bina yapımı ve tadilatı dış çevre paydaşlarıyla (belediyeler, vakıflar) ilişkilidir.	- MEB 2015 Standartları yönetmelik düzeyine çıkarılmalı. -Bina yapımında denetim sistemi oluşturularak uygulama zorunlu hâle getirilmelidir. - Tasarım sürecine temizlik işlevselliği ve erişilebilirliği kriteri entegre edilmelidir. - Mimari planlar temizlik profesyonelleriyle birlikte değerlendirilmeli.
Temizlik Araç-Gereç ve Malzemeleri	-Mevzuatta MEB belirli standartları olmasına rağmen uygulama da eksiklikler bulunmaktadır. -Mevzuatta yeri olsa da bütçe yetersizdir.	- 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu. - Okul Aile Birliği Yönetmeliği Madde 4/d. - Okul Bazlı Bütçeleme Kılavuzu. - MEB Temizlik Rehberi (1981). - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10). -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, ,27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d).	-İşlem bileşeni araç gereç ve malzemeler ile gerçekleşmektedir, aksi takdirde Malzeme eksikse, işlem bileşeni çöker, çıktı kalitesiz olur, sistem işlemez.	- Okul bazlı bütçelemede malzeme ödenekleri güncellenmeli. - MEB, standart temizlik setlerini merkezi olarak sağlamalı. - Kullanım eğitimi verilerek yanlış kullanımlar önlenmeli. - Tüketim takip sistemi kurulmalı (zimmeter, QR etiket). - MEB Temizlik Rehberi yönetmelik düzeyine çıkarılmalı.

Toplumsal Katkı (Veli & Okul Aile Birliği)	-Mevzuatta okul ihtiyaçları genel olarak tanımlanmakta; temizlik hizmetlerine yönelik özel bir görev, sorumluluk ya da katkı biçimi açıkça belirtilmemektedir.	-Okul Aile Birliği Yönetmeliği (2007). - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi (2015).	İç Etkileşim: Veli desteği temizlik sürecini destekler. Veli baskısı personel motivasyonunu düşürebilir. Aşırı beklenti işlem ve çıktıyı olumsuz etkiler. Memnuniyetsizlik dönütlerde belirginleşir Dış Etkileşim: Sosyoekonomik durum destek düzeyini belirler. STK ve şirket destekleri katkı sağlar.	-Okul Aile Birliği Yönetmeliği'ne, temizlik hizmetlerine velilerin katkısını zorunlu kılan görev tanımı eklenmelidir. -Velilere, hijyen koşullarına katkı sağlamaları için mevzuatla net sorumluluk ve sınırlar tanımlanmalıdır.-- Ailelere yönelik dijital hijyen rehberi hazırlanmalı, çocuklarına hijyen eğitimi konusunda evde rehberlik etmeleri sağlanmalı
--	--	---	--	--

Araştırma kapsamında temizlik sisteminin girdi birimi öğeleri analiz edildiğinde, sistemin en temel işlevlerini sürdürebilmesi için kritik olan öğelerde ciddi mevzuatsal ve yapısal eksiklikler tespit edilmiştir. Özellikle temizlik personeline ilişkin mevzuat düzenlemeleri yetersiz kalmaktadır. Eğitim mevzuatında temizlik personeline özgü bir kadro ihdası bulunmamakta, mevcut düzenlemelerde ise kadrolu atamalara dair açık zorunluluk yer almamakta ve atama süreçleri genellikle geçici ya da sözleşmeli personelle yürütülmektedir. Bu durum, personelin hizmet kalitesini, denetlenebilirliğini ve hizmetin sürekliliğini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, görev tanımlarının açık olmaması ve norm kadro sisteminin yasal dayanaklardan yoksun oluşu, personel eksikliği ve görev dışı görevlendirmeler gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Temizlik araç-gereç ve malzemeleriyle ilgili olarak ise mevzuatta bazı temel çerçeveler (ihale, bütçeleme, hijyen rehberleri) bulunsa da uygulamada bütçe yetersizliği, standart eksiklikleri ve kullanım hataları nedeniyle ciddi aksaklıklar yaşandığı belirlenmiştir. Fiziksel yapı ve bina özellikleri açısından mevcut mevzuatın (özellikle MEB tasarım standartlarının) uygulamaya yansıtılamaması, hijyenin sağlanmasını sınırlayan önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, toplumsal katkı ögesi kapsamında veli ve Okul Aile Birliği desteği yer yer önemli bir kaynak olsa da temizlik özelinde bu katkılara yönelik açık bir mevzuat bulunmaması, rollerin belirsizleşmesine ve uygulamada eşitsizliklerin doğmasına neden olabileceği söylenebilir. Tüm bu bulgular, temizlik sisteminin girdi öğelerinin birbirinden kopuk ve mevzuat açısından bütüncül bir yapıya sahip olmadığını, sistemin sürdürülebilirliği ve denetlenebilirliğini sağlayacak yasal çerçevenin eksik olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, sistemin temel bileşenleri olan girdi, işlem, çıktı ve dönüt arasındaki ilişkiler sağlıklı kurulamamakta, sistem kuramı açısından temizlik hizmetlerinin örgün eğitim kurumlarında sistemsal bir yapı arz etmediği tespit edilmiştir.

İşlem

Sistem kuramında işlem, örgüte alınan girdilerin belli işlemlerden geçirilerek çıktılara dönüştürüldüğü dinamik aşamayı ifade eder. Temizlik sistemi açısından işlem, temizlik faaliyetlerinin planlanması, organize edilmesi, yürütülmesi ve kontrol edilmesi aşamalarını kapsar. Bu süreçte temizlik uygulamaları, okul içi fiziksel alanlara göre alt sistemlere ayrılarak yapılandırılmıştır.

İşlem Ögesi bulguları

Aşağıdaki Tablo 2’te, okul temizlik hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin işlem basamağı sistematik biçimde analiz edilmiştir. Süreç kapsamında temizlik uygulamaları; sınıf temizliği, tuvalet (WC) temizliği, koridor ve merdiven temizliği, idari ofis ve ortak alan temizliği ile yemekhane, kantin ve sosyal alan temizliği olmak üzere beş alt sistem altında yapılandırılmıştır. Her bir alt sistem için mevcut durum yasal dayanaklar bağlamında değerlendirilmiş; iç ve dış etkileşimler tanımlanmış ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Tablo: 2 Temizlik Sisteminin İşlemler Birimi Ögesi

BİLEŞEN İŞLEM	MEVCUT SORUN	YASAL TEMEL	İÇ VE DIŞ ETKİ	ÖNERİ / TASARIM
Sınıf Temizliği	-Rehber ve genelgelerin bağlayıcılığı zayıftır -Denetimi zorunlu kılan bir yönetmelik veya kanun bulunmamaktadır. -Görev tanımları net değildir. -Hijyen kriterlerinin uygulanabilirliği belirsizdir. -Malzeme, sıklık, zamanlama gibi işlem detayları standart değildir.	- MEB Temizlik Rehberi (1981) - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10). -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d). - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi.	İç Etkileşim: İşlem süreci; girdi yeterliliğine doğrudan bağlıdır. Girdi yetersizse işlem gerçekleşmez, çıktı ve dönütler olumsuz etkilenir. -Dış Etkileşim: Veli hijyen bilinci, toplumsal temizlik kültürü ve okul dışı farkındalık çalışmaları işlem sürecini destekleyen ya da zayıflatan dışsal faktörlerdir.	-Rehber ve genelgeler yerine, temizlik süreçlerine ilişkin bağlayıcı bir yönetmelik veya kanun eklenmeli. -Yasal belgelerin uygulamaya dönüştürülmesinde kontrol dönüt sistemleri kurulmalı. -Standart işlem tanımları eklenmeli. -Görev dağılım çizelgesi: Kim, hangi alanı, ne zaman temizleyecek açıkça belirlenmeli. -Sorumluluğu okul idaresine veya personele belirsiz şekilde yükleyen ifadeler çıkarılmalı. -Genel ifadeler (örneğin “temizlik yapılır”) çıkarılmalı, net ifadeler eklenmeli.
Tuvalet (WC) Temizliği	-Rehber ve genelgelerin bağlayıcılığı zayıftır -WC sayısı ve temizlik planı ilişkilendirilmemiştir	- MEB Temizlik Rehberi (1981). - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10). -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d). - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi.	İç Etkileşim: Girdi-Malzeme, personel ve hijyen kültürü yetersizliği işlem sürecini doğrudan zayıflatır. Çıktı -Hijyenli WC ortamı sağlamaz. Dönüt- Öğrenci, veli ve öğretmen şikayetleri yüksek düzeyde olur.	-WC ler de okul içi hijyen sorumlusu, müdür yardımcısı kontrol görevi atanabilir. -Nöbetçi wc sorumlusu yönetmeliğe eklenebilir. -Temizlik kontrol çizelgeleri zorunlu olmalı. -Minimum temizlik sıklığı standardı belirlenmeli.
Koridor ve Merdiven Temizliği	-Temizlik sıklığı belirtilmemiştir. -Saat planlaması yoktur. -Görevli personel netleşmemiştir. -Ölçülebilir temizlik kriteri yoktur. -Islak zemin uyarısı zorunlu değildir. -Denetim ölçütleri belirsizdir. -Mevzuat bağlayıcı değildir.	- MEB Temizlik Rehberi (1981) . - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10). -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d). - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi.	-İç Etkileşim: -Koridor ve merdivenler, sınıflara, idari ofislere ve lavabolara geçiş alanı olduğu için tüm işlem bileşenleriyle bağlantılıdır. Dış Etkileşim: -Veli geri bildirimlerinde bu alanlar genellikle “gözle görülür kir” yüzünden ilk şikâyet edilen yerlerdir.	- Koridor/merdiven temizliği için özel madde eklenmeli. - Temizlik sıklığı ve saatleri mevzuata yazılmalı. - Görev çizelgesi zorunlu hale getirilmeli. - Denetim kılavuzuna kontrol ölçütü eklenmeli. - Hangi personel ne zaman ve ne sıklıkla bu alanları temizleyecek? Bunun için net bir vardiya planı veya çizelge sistemi düzenlenmeli.
İdari Ofis ve Ortak Alan Temizliği	-Ofis ve ortak alan temizliği mevzuatta özel olarak tanımlanmamış. -Temizlik sıklığı ve planı mevzuatlarda belirtilmemiş.	- MEB Temizlik Rehberi (1981). - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10). -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020).	İç Etkileşim: Personel sayısı, görev tanımı ve temizlik planı eksikliği nedeniyle işlem süreci aksar;	-Ofis ve ortak alanlar da günlük temizlik programına dahil edilmeli temizlenme sıklığı net belirtilmeli. -Görev dağılımı netleştirilmeli. -Sık kullanılan ofisler daha sık temizlenmeli.

	-Denetim ve kontrol mekanizmaları yetersiz ya da düzenlenmemiş.	-Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d). - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi.	çıkıtı ve dönütler olumsuz etkilenir. Dış Etkileşim: Temizlik düzeyi, okul dışı denetimlerde kurumsal kalite algısını etkiler.	-Denetimin bu alanlarda temizlik sonrası kontrol imzası uygulaması eklenmeli.
Yemekhane, Kantin ve Sosyal Alan Temizliği	-Kantin özelleşmesinden dolayı denetimi okulda olsa da okul temizlik personelinin görev alanı dışında kalmakta. -Sosyal alanların temizlik sorumluluğu ve sıklığına dair bağlayıcı düzenleme bulunmamaktadır. -Mevzuat, gıda güvenliği odaklıdır; temizlik uygulama detaylarını içermez. -Denetim sıklığı ve yöntemi mevzuatta net tanımlanmamıştır	- MEB Temizlik Rehberi (1981). - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10). -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB,2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d). - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi - Okul Kantinlerinde Satılacak Gıdalar ve Eğitim Kurumlarındaki Gıda İşletmelerinin Hijyen Yönünden Denetlenmesi Genelgesi - Okul/Kurum Yemekhane, Kantin/Kooperatif, Kafeterya, Büfe, Çay Ocağı Gibi Gıda İşletmelerinin Kontrol ve Denetimine İlişkin Uygulama Kılavuzu.	İç Etkileşim: Temizlik personelinin planlı görev dağılımı, araç-gereç desteği ve eğitim yetersizliği işlem sürecini aksatır; hijyen çıktısını ve veli dönütlerini olumsuz etkiler. Dış Etkileşim: Kantin/yemekhane hijyeni, sağlık denetimleri ve toplum algısı açısından kritik; veli güveni ve okulun kurumsal itibarı doğrudan etkilenir.	-Kantin/yemekhane için esnek ve kullanım yoğunluğuna göre temizlik planları oluşturulmalı. -Bu alanlara özel günlük ve haftalık kontrol çizelgeleri geliştirilmeli. -Spor salonu, kütüphane gibi sosyal alanlar için temizlik personeli görevlendirmesi netleşmeli. -Denetimlerin yalnızca belgeye değil, yerinde gözleme dayalı olması sağlanmalı. -Bu alanlar için öğrenci temizlik kulübü çalışmaları veya temizlik farkındalık panoları oluşturulmalı. -Kantinlerin temizliğini kimin yapacağına dair net ifadeler eklenmeli. -Kantin temizlik standartları eklenmeli.

Araştırma kapsamında işlem bileşenine yönelik yapılan mevzuat temelli analizlerde, okul temizlik hizmetlerinin sistem bütünlüğünden uzak olduğu görülmüştür. Mevcut rehber, genelge ve kılavuzlar temizlik süreçlerine dair bazı düzenlemeler içerse de bu belgelerin bağlayıcılığı sınırlıdır. Sınıf, tuvalet, koridor, idari ofis, yemekhane ve sosyal alan temizliği gibi farklı alanlara yönelik görev tanımları, temizlik sıklığı, zamanlaması ve denetim ölçütleri mevzuatta açık ve standart şekilde belirlenmemiştir. Özellikle temizlik sorumluluğunun kimde olduğu ve nasıl yürütüleceğine dair netlik bulunmamaktadır. Okul kantinleri özelleştirilmesinden kaynaklı olarak temizlik konusunda okul tarafından denetlenmekle birlikte, bu alanlar okulda çalışan personelin görev alanında bulunmamaktadır. Bu durum, işlemlerin kişisel inisiyatifle yürütülmesine ve sistemin bütüncül çalışmamasına yol açmaktadır. Genel olarak, işlem bileşeni yasal olarak parçalı, uygulamada belirsiz ve sürdürülebilirlikten uzak bir yapı sergilemektedir. Özellikle işlem basamağındaki süreklilik, standardizasyon ve kontrol eksiklikleri, sistemin çıktı ve dönüt aşamalarında da kaliteyi düşüren temel nedenler arasında yer almaktadır.

Çıktı

Sistem kuramında çıktı, örgüt tarafından girdilerin işlenmesi sonucu ortaya konulan ürün, hizmet veya sonuçları ifade eder. Eğitim kurumlarında temizlik sistemi çıktıları, fiziksel hijyenin sağlanmasının ötesinde; öğrenci sağlığı, eğitimde devamlılık, öğretmen verimliliği, okul iklimi ve veli memnuniyeti gibi çok boyutlu sonuçlara dönüşmektedir.

Çıktı Ögesine İlişkin Bulgular

Aşağıdaki Tablo 3'te, okul temizlik hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin çıktı basamağı sistematik biçimde analiz edilmiştir. Çıktı kapsamında temizlik uygulamaları; hijyenik ve güvenli fiziksel ortam,

öğrenci sağlığı, devamsızlık düzeyleri ve akademik başarı, öğretmen performansı ve moral düzeyi, okul iklimi ve eğitim kalitesi, veli memnuniyeti ve toplumsal algı olmak üzere beş alt sistem altında yapılandırılmıştır. Her bir alt sistem için mevcut durum yasal dayanaklar bağlamında değerlendirilmiş; iç ve dış etkileşimler tanımlanmış ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur

Tablo: 3 Temizlik Sisteminin Çıktı Birimi Ögesi

BİLEŞE N ÇIKTI	MEVCUT SORUN	YASAL TEMEL	İÇ VE DIŞ ETKİLEŞİM	ÖNERİ / TASARIM
Hijyenik ve Güvenli Fiziksel Ortam	-Yasal belgede hijyenik ve güvenli fiziksel ortama ait standartlar netlik taşımamaktadır. -Bağlayıcılık eksikliği -Denetim mekanizması eksikliği.	- MEB Temizlik Rehberi; (1981) - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10) -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d) - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi	-İç Etkileşim: Girdi veya işlem eksikse hijyen çıktısı süresiz ve dengesiz olur. Dış Etkileşim: Ortamın hijyen düzeyi velilerin ve ziyaretçilerin okul algısını doğrudan etkiler; olumsuz durumlar kurumsal güvene zarar verebilir.	-Hijyen çıktılarının denetimi için ölçülebilir kriterler ve çizelgeler mevzuata bağlanmalı. - Gözle görünmeyen alanlara özel denetim mekanizmaları kurulmalı - “Temizlik kontrol çizelgeleri” öğretmen, öğrenci ve veli temsilcileriyle birlikte izlenmeli
Öğrenci Sağlığı ve Devamsızlık Düzeyleri	-Hijyen-devamsızlık ilişkisi yasal belgelerde açık tanımlanmamıştır. -Sabun, havlu vb. hijyen malzemeleri zorunlu tutulmamıştır. -Devamsızlık verileri hijyen temelli izlenmemektedir. -Okul sağlığı kurulları işlevsizdir, denetim gücü yoktur.	- MEB Temizlik Rehberi; (1981) - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10) -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d) - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi -Okul öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği -1739 Temel Eğitim Kanunu	-İç Etkileşim: Sabun, malzeme ve personel eksikliği, temizlik sürecini zayıflatır ve bu durum doğrudan öğrenci sağlığını olumsuz etkiler. -Dış Etkileşim: Hijyen kaynaklı hastalıklar devamsızlığı artırır, bu da ailelerde güven kaybına yol açar ve sağlık kurumlarıyla iş birliği gerektirir.	- Öğrenci sağlığı çıktısı devamsızlık verileri ile ilişkilendirilerek düzenli izlenmeli. - Hijyen ve sağlık durumları okul yönetimi, aile hekimi ve veli iş birliği ile takip edilmeli. - “Okul Sağlığı İzleme Kurulu” gibi bir yapı işlevsel hale getirilerek sağlık temelli denetim oluşturulmalı.
Öğretmen Performansı ve Moral Düzeyi	-Mevzuatta öğretmen performansı ve moral düzeyi çıktı bileşenine ilişkin doğrudan ve bağlayıcı bir düzenleme yer almamaktadır.	- MEB Temizlik Rehberi; (1981) - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10) -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d) - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi	İç etkileşimde, öğretmen alanlarının ihmal edilmesi moral kaybına yol açarak işlem ve çıktı kalitesini olumsuz etkiler. Dış etkileşimde ise öğretmen memnuniyeti, okulun dış imajına ve veli iletişimine yansır.	-Öğretmen ve personel alanları temizlik planına dâhil edilmeli; - Personel planlamasında öğretmen ve yönetici odaları için özel temizlik personeli görevlendirilmeli - Temizlik çizelgeleri ofis alanlarını da içerecek şekilde genişletilmeli - Hijyen düzeyi, çalışan memnuniyet anketleriyle birlikte periyodik olarak izlenmeli.
Okul İklimi ve Eğitim Kalitesi	-Mevzuatta, okul iklimi ve eğitim kalitesine yönelik çıktı bileşeni bağlamında doğrudan ve bağlayıcı bir düzenleme yer almamaktadır.	- MEB Temizlik Rehberi; (1981) - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10) -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d) - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi .	İç Etkileşim: Temizlik kültürünün eğitime entegre edilememesi, hijyen alışkanlıklarının kazandırılmasını ve eğitim kalitesini olumsuz etkiler. Dış Etkileşim: Öğrencilerin hijyen alışkanlıkları çevreye yansır; yetersizlik durumunda okul çevresiyle uyumsuzluk oluşur.	- Temizlik faaliyetleri, karakter eğitimi ve sorumluluk bilinci ile ilişkilendirilmeli - Öğrenciler temizlik kulüpleri, “en temiz sınıf” uygulamaları ve temizlik nöbetleri gibi yapılarla aktif katılımcı hâline getirilmeli - Temizlik süreçleri okul değerler sistemiyle bütünleştirilmeli; “temiz okul, güvenli okul” temasıyla ile okul kültürü pekiştirilmeli -Temizlik konusu öğrencilerin hem görev hem sorumluluk hem de eğlenebileceği etkinlik haline getirilmeli.

Veli Memnuniyeti ve Toplumsal Algı	-Veli memnuniyeti ve toplumsal algıya ilişkin çıktı, mevzuatta doğrudan ve bağlayıcı şekilde düzenlenmemiştir.	- MEB Temizlik Rehberi; (1981) - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10) -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d) - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi	İç etkileşimde hijyen düzeyi, girdi ve işlem kalitesine bağlı olarak veli şikâyetlerine dönüşür; bu durum sistemi olumsuz etkiler. Dış etkileşimde ise veli memnuniyeti okulun itibarı, dış destekler ve kamu algısını belirler.	- Velilere yönelik hijyen eğitimi ve bilinçlendirme seminerleri düzenlenmeli - Okul temizlik uygulamaları hakkında velilere düzenli bilgilendirme ve raporlama yapılmalı - Temizlik kalitesini artırmaya yönelik veli iş birliği desteklenmeli ancak kurumsal temizlik sorumluluğu velilere devredilmemeli - Sosyal medya ve bültenler aracılığıyla “temiz okul” algısı güçlendirilmeli.
------------------------------------	--	---	--	---

Temizlik sisteminin çıktı bileşeni incelendiğinde, yasal belgelerde hijyenik ve güvenli fiziksel ortama ilişkin standartların net ve bağlayıcı olmadığı, uygulamayı zorlayacak denetim mekanizmalarının eksik kaldığı görülmektedir. Öğrenci sağlığı ve devamsızlık düzeylerine yönelik olarak temizlik–devamsızlık ilişkisi doğrudan tanımlanmamış; temel hijyen malzemeleri zorunlu tutulmamış, okul sağlığı kurulları ise yasal belgede işlevsiz kalmıştır. Öğretmen performansı ve moral düzeyi ile okul iklimi ve eğitim kalitesi gibi çıktılara dair doğrudan ve bağlayıcı bir mevzuat düzenlemesi bulunmamaktadır. Bu durum, temizlik hizmetlerinin yalnızca öğrenci alanlarına odaklanmasına ve eğitim ortamında bütüncül hijyen kültürünün gelişmemesine yol açmaktadır. Aynı şekilde, veli memnuniyeti ve toplumsal algı gibi çıktılar da mevcut mevzuatta sistematik biçimde tanımlanmamıştır. Bu alanlardaki belirsizlikler, çıktıların hem sürdürülebilirliğini hem de ölçülebilirliğini sınırlamakta, dolayısıyla eğitim sisteminin genel performansını dolaylı olarak etkilemektedir. Bu da sistemsel işleyişin dengesini bozmakta, çıktı kalitesini düşürmektedir.

Dönüt-Denetim

Sistem kuramında dönüt-denetim, sistemin performansına ilişkin bilgi sağlayarak iyileştirme ve yeniden düzenleme süreçlerini mümkün kılar. Etkili bir dönüt mekanizması, çıktılarından elde edilen verilerin değerlendirilmesini, bu veriler doğrultusunda süreçlerin yeniden yapılandırılmasını sağlar (Karip, 2014). Eğitim kurumlarında temizlik sistemine yönelik dönüt; gözlem, raporlama, denetim, rehberlik ve geri besleme yoluyla işlemektedir.

Dönüt -Denetim Ögesi bulguları

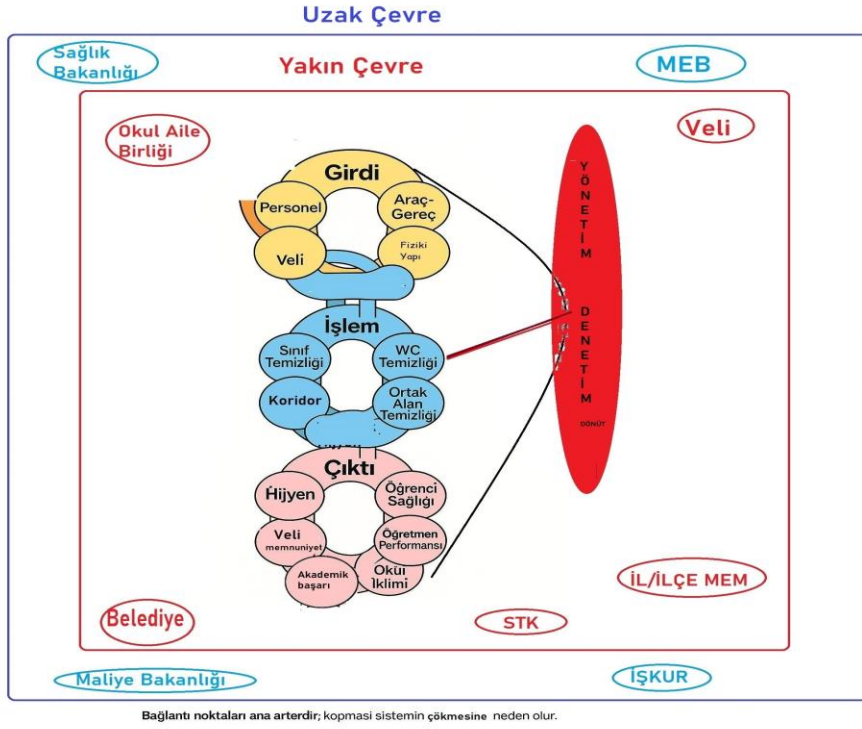
Tablo: 4. Temizlik Sisteminin Dönüt Denetim Birimi Ögesi

BİLEŞE N	MEVCUT SORUN	YASAL TEMEL	İÇ VE DİŞ ETKİLEŞİM	ÖNERİ / TASARIM
Dönüt-Denetim				
Gözlem ve İç Denetim Uygulamaları	-Gözlem ve iç denetim uygulamaları sistematik değil. -Yönetmelik düzeyinde bağlayıcı bir zorunluluk ve netlik içermemektedir. -Denetim sıklığı ve yöntemi net değil. -Dönüt mekanizması tanımlı değil -Okulum Temiz” Belgelendirme Programı zorunluluk içermez.	-MEB Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi: Temizlik uygulamaları ve iç denetim sorumluluğu okul yöneticisine verilmiştir. --MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). “Okulum Temiz” Belgelendirme Programı: İç denetim ve gözlem formlarının kullanımı zorunludur. -Millî Eğitim Bakanlığı Kurum Standartları Sistemi (KSS) (resmi olarak da işleyen bir iç denetim çerçevesidir): - MEB Temizlik Rehberi; (1981) - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi. İlköğretim ve ortaöğretim yönetmelikleri	İç denetim eksikliği, işlem ve çıktıların değerlendirilmesi ni engeller; dış denetimle uyumsuzluk ise veli şikâyetlerini artırır ve sistemi zayıflatır.	-Gözlem ve iç denetim uygulamalarını sistematik, bağlayıcı ve sürdürülebilir hale getirmek amacıyla yönetmelik düzeyinde bir düzenleme yapılmalıdır. -Gözlem ve kontrol süreçleri için dijital takip sistemi kurulmalı -Müdür/müdür yardımcısı, her hafta en az birim bazlı gözlem yapılmalı. - İç denetim sıklığı (haftalık-aylık) mevzuatta belirtilmeli. -İç denetim kayıtları işlem ve çıktı planlamalarına entegre edilmeli. -Denetim sonuçları temizlik personeliyle paylaşılmalı, gelişim alanları belirlenmelidir.
İl ve İlçe MEM Raporlamaları	-Belirli denetim aralıkları belirtilmemiştir. -Denetim yöntemleri standart değildir -Yaptırım mekanizması eksiktir. - Kurumlar arası sorumluluk sınırları belirsizdir. -Dış denetim – iç denetim uyumu sağlanamamaktadır.	- MEB Temizlik Rehberi; (1981) - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10) -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020c) - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi - Okul Kantinlerinde Satılacak Gıdalar ve Eğitim Kurumlarındaki Gıda İşletmelerinin Hijyen Yönünden Denetlenmesi Genelgesi - Okul/Kurum Yemekhane, Kantin/Kooperatif, Kafeterya, Büfe, Çay Ocağı Gibi Gıda İşletmelerinin Kontrol ve Denetimine İlişkin Uygulama Kılavuzu	İç etkileşimde, il/ilçe raporları sistemin iyileştirilmesini sağlar; yetersizlik varsa müdahale gecikir. Dış etkileşimde ise bu raporlar, politika yapıcılar ve kamuoyunu etkileyerek dış destek ve denetimi şekillendirir.	-MEB Kontrol Kılavuzu yönetmelik düzeyine çıkarılmalı. -Okulum Temiz programı zorunlu yasal çerçeveye alınmalı. - İl/ilçe MEM’lerin temizlik raporlaması yılda en az 2 kez zorunlu hale getirilmeli. - Denetim formları dijital sistemle entegre edilmeli. - Denetim sonrası iyileştirme yükümlülüğü mevzuatta tanımlanmalı. - Kantin/yemekhane denetimleri için kurumlar arası protokol yapılmalı. -Okul türü, öğrenci sayısı, bina yapısı gibi değişkenlere göre karşılaştırmalı değerlendirmeler içeren rapor şablonları oluşturulmalıdır, dönemleri sabit takvime bağlanmalı, sonuçlar okul yönetimiyle paylaşılmalıdır.
Öğrenci, Öğretmen ve Veli Geri Bildirimleri	-Yasal düzenlemelerde doğrudan yapılandırılmış geri bildirim sistemine ilişkin net düzenlemeler yer almamaktadır.	- Yasal düzenlemelerde doğrudan yapılandırılmış geri bildirim sistemine ilişkin net düzenlemeler yer almamaktadır. - Ancak; -Okul Aile Birliği Yönetmeliği veli katkısını düzenlemekte, -Eğitim Kurumları Kontrol Kılavuzu bazı dönemsel anketleri teşvik etmekte, - “Okulum Temiz” programı kapsamında geri bildirim alınmasını öngören öneri maddeleri bulunmaktadır.	- İç etkileşimde, düzenli geri bildirimler işlem ve çıktıyı iyileştirir; eksikliğinde sorunlar görünmez olur. - Dış etkileşimde ise yapılandırılmamış geri bildirimler dış baskıya ve itibar kaybına yol açar.	-Öğrenci, öğretmen ve veliye yönelik ayrı geri bildirim sistemleri yapılandırılmalı, zorunlu yasal belgede yer almalı. -Geri bildirimler yalnızca şikâyet değil, iyileştirme fırsatı olarak ele alınmalı; analiz sonuçları duyurulmalı ve değerlendirme toplantıları yapılmalıdır, raporlama sistemi kurulmalıdır

Mevzuat Dayanaklı Denetim Süreçleri	-Yasal belgelerde denetim yapılması gerektiğine dair hükümler yer almakla birlikte, uygulamada nasıl yapılacağına dair ayrıntılı ve bağlayıcı bir sistem önerisi sınırlıdır.	- MEB Temizlik Rehberi; (1981) - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10) -MEB ile TSE arasındaki İş birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020c) - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi	İç Etkileşim: Yetersiz denetim, işlem ve çıktılarda kalite düşüşüne yol açar; sistem içi geri bildirim zayıflar. Dış Etkileşim: Zayıf denetim uygulamaları, okulun şeffaflık ve hesap verebilirlik düzeyini düşürür; güven kaybı yaşanır.	- Mevzuat temelli denetimlere rehberlik boyutu eklenmeli; yalnızca tespit değil, gelişim önerisi sunulmalı. -Denetim sonrası “Okul Hijyen Gelişim Planı” hazırlanması zorunlu hâle getirilmeli. -İl/İlçe MEM’ler tarafından yapılan denetimler belirli kriterlere bağlanmalı; raporlama biçimi standartize edilmeli. -Mevzuat eksikliği giderilerek temizlik denetim süreçleriyle ilgili yeni bir “Temizlik Standartları ve Denetim Yönergesi” hazırlanmalıdır.
--	--	---	--	--

Temizlik sisteminin dönüt ve denetim bileşenlerine ilişkin mevcut mevzuat incelendiğinde; bu ögeye dair çeşitli belgelerde genel hükümler yer almakla birlikte, uygulama süreçlerini yönlendirecek açık, ayrıntılı ve bağlayıcı düzenlemelerin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Özellikle iç denetim, dış denetim, raporlama ve geri bildirim sistemleri sistematik bir bütünlük içinde tanımlanmamıştır. Gözlem ve İç Denetim Uygulamaları, “Okulum Temiz” programı ve Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi gibi belgelerde yer alsa da bu uygulamalar yönetmelik düzeyinde zorunlu kılınmamış, denetim sıklığı ve yöntemine dair standartlar tanımlanmamıştır. Bu durum, okul yönetimlerinin inisiyatifine dayalı, düzensiz ve sürekliliği olmayan iç denetim pratiklerine yol açmaktadır. İl ve İlçe MEM Raporlamaları ise Kurumlar Kontrol Kılavuzu gibi rehberlerde yer almakla birlikte, yasal bir zorunluluk olarak belirli periyotlara bağlanmamış; denetim sonuçlarının takibi, karşılaştırmalı analizi ve kurumsal gelişim planlarına entegrasyonu gibi süreçler düzenlenmemiştir. Yaptırım mekanizmaları belirsizdir ve kurumlar arası sorumluluk sınırları net değildir. Öğrenci, öğretmen ve veli geri bildirimleri ise hem uygulamada hem mevzuatta yapılandırılmamış bir konudur. Geri bildirim toplama süreçleri zorunlu olmamakta, elde edilen verilerin karar alma mekanizmalarına nasıl yansıtılacağı mevzuatta açık şekilde tanımlanmamaktadır. Mevzuat dayanaklı denetim süreçleri ise büyük oranda sembolik uygulamalarla sınırlı kalmakta; mevcut belgelerde “denetim yapılmalıdır” türünde genel hükümler bulunmakta, ancak bu sürecin nasıl işleyeceği, değerlendirme ölçütleri, denetim sıklığı, sorumluluk paylaşımı ve gelişim takibi gibi unsurlar mevzuatta net biçimde yer almamaktadır. Sistemlilik açısından değerlendirildiğinde, dönüt ve denetim bileşenlerinin işlem ve çıktı öğeleriyle etkileşimi zayıf; bu nedenle sistemin esneklik, yenilenme ve sürdürülebilirlik gibi temel özellikleri yeterince gelişmemektedir.

Şekil 1: Temizlik Sistemi

Okul temizlik sistemine Şekil 1 de bütüncül bakış açısıyla incelendiğinde personel, veli, araç-gereç gibi girdilerle başladığını; sınıf, WC ve ortak alan temizlik süreçleriyle işlendiğini; hijyen, öğrenci sağlığı ve akademik başarı gibi çıktılarla sonuçlandığını göstermektedir. Yönetim ve denetim merkezi bir rol oynarken, sistemin sürdürülebilirliği için çevre ile iş birliği kritik önemdedir. Bağlantıların kopması sistemin çökmesine yol açabilir. Etkin bir temizlik sistemi için dönüt süreçlerinin yalnızca kontrol odaklı değil, aynı zamanda veriye dayalı, yönlendirici ve sürekli gelişimi destekleyen bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Çevre

Sistem kuramında çevre, örgütün dışsal bağlamını ve bu bağlamla olan etkileşimlerini ifade eder. Eğitim kurumlarının çevresi, hem doğrudan iş birliği yapılan paydaşları hem de politik, ekonomik ve hukuki çerçeveyi belirleyen üst düzey yapı ve kurumları kapsar. Temizlik sistemi de okul içi sistemlerden biri olarak yakın ve uzak çevresel unsurlarla etkileşim hâlinindedir.

Çevre Ögesi bulguları

Tablo: 5 Temizlik Sisteminin Çevre Birimi Ögesi

BİLEŞE N	MEVCUT SORUN	YASAL TEMEL	İÇ VE DIŞ ETKİLEŞİM	ÖNERİ / TASARIM
Dönüt- Denetim			Yakın Çevre	
Yakın Çevre (Belediye, STK, Okul Aile Birliği, Veliler)	-Okul Aile Birliği Yönetmeliği temizlik özelinde bağlayıcı görev tanımlı içermemektedir. -Belediye Kanunu (Madde 14/b) belediyelere destek görevi verir; ancak temizlik desteği zorunlu değildir. -Yerel protokoller geçici ve kişisel inisiyatifte dayalıdır, sürdürülebilir değildir. -STK ve veli katkıları mevzuatta sistematik olarak tanımlı değildir, uygulamada eşitsizlik doğurur.	- Okul Aile Birliği Yönetmeliği - Belediye Kanunu-5393 (madde 14-b) - Protokoller ve yerel iş birlikleri	- İç: Veli katkısı maddi temizlik dengesizliği yaratıyor. - Dış: Yerel yönetimle kurumsal bağ zayıf, STK'larla ortak proje eksikliği var.	-Okul Aile Birliği Yönetmeliği'ne temizlik desteğine dair açık ve bağlayıcı madde eklenmeli. -Belediye Kanunu'na okul temizlik desteğini zorunlu kılan hüküm eklenmeli. -Yerel protokoller için MEB tarafından standart bir çerçeve oluşturulmalı. -STK ve veli katkıları, eşitlik ve sürdürülebilirlik ilkelerine göre düzenlenmeli.
Uzak Çevre (MEB, İŞKUR, Sağlık ve Maliye Bakanlığı)	-Kurumsal koordinasyon zayıf: -MEB ile dış kurumlar arasında uygulama ve veri paylaşımı net değil -TYP personeli kısa süreli, geçici çözümler sunuyor. Bütçe tahsisinde okul ihtiyacı dikkate alınmıyor. bütçe ve personel politikaları okul ihtiyaçlarına göre değil, merkezi önceliklere göre şekilleniyor. Protokoller bağlayıcı değil: MEB-TSE ve MEB-Sağlık protokolleri yasal zorunluluk içermiyor. Denetim sistemi eksik: Sağlık izleme sistematigi yok: Öğrenci sağlığına dair dış kurum katkısı mevzuatta düzenlenmemiş.	- MEB Temizlik Rehberi; (1981) - MEB Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10)Okul Sağlığı Hizmetleri İş Birliği Protokolü (MEB-Sağlık Bakanlığı). -MEB ile TSE arasındaki İş Birliği Protokolü (MEB, 2020c, 27/07/2020). -Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu (Okulum Temiz programı 2020d) - Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi Toplum Yararına Programlar (TYP) Mevzuatı -İUP -MEB Okul Bazlı Bütçeleme Kılavuzu 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu	- İç: İşlem ve çıktı süreçleri merkezi politikalarından etkileniyor. - Dış: Bakanlıklar arası bütçe-personel uyumu zayıf.	-Protokoller yönetmeliğe dönüştürülmeli. -TYP sürekliliği için okullar temelinde yasal düzenleme yapılmalı. -Kadro tahsisli okul ihtiyacına göre yapılmalı. Sağlık izleme için ortak yönetmelik çıkarılmalı. -Kurumlar arası veri paylaşımı yasal zemine oturtulmalı.

Temizlik sisteminin çevre ögesi kapsamında, mevzuatta yer alan düzenlemelerin büyük ölçüde yetersiz ve bağlayıcılıktan uzak olduğu görülmektedir. Yakın çevre paydaşları olan belediyeler, okul aile birlikleri, veliler ve STK'lara ilişkin yasal metinler (5393 sayılı Belediye Kanunu, Okul Aile Birliği Yönetmeliği) iş birliğini teşvik etse de bu katkılar gönüllülüğe dayalıdır ve zorunlu bir yapıya sahip değildir. Bu durum, çevresel desteklerin kurumsal bir sorumluluk içinde yürütülmesini engellemekte ve okuldan okula farklılaşan eşitsizlikler doğurmaktadır. Uzak çevre bileşenlerinde ise MEB, İŞKUR, Sağlık ve Maliye Bakanlığı arasında yapılan protokoller ve rehber belgeler (TYP Mevzuatı, MEB-Sağlık Bakanlığı Protokolü, Okulum Temiz Kılavuzu) bağlayıcı hüküm taşımamakta, uygulama birlikteliği ve süreklilik sağlanamamaktadır. TYP personeli kısa süreli çözümler sunarken, bütçe ve kaynak tahsisli okulun gerçek ihtiyaçlarına göre değil, merkezi önceliklere göre şekillenmektedir. Ayrıca,

sağlık temelli dış denetim süreçleri ve öğrenci sağlığına yönelik kurumsal katkılar mevzuatta sistematik olarak tanımlanmamıştır. Tüm bu eksiklikler, temizlik sisteminin çevre ögesiyle olan etkileşiminde süreklilik, eşgüdüm ve sorumluluk temelinde işleyen bir yapı kurulamadığını göstermektedir.

4.TARTIŞMA

Türkiye’deki eğitim sistemi teorik olarak sistem kuramının ilkelerine uygun biçimde Millî Eğitim Bakanlığı’nın üst sistem, okulların ise alt sistemler olarak yapılandığı bir bütünlük sunmaktadır. Ancak Toprakçı ve Karabulut’un (2024) “Okul Örgüt Şemasının Sistem Kuramı Bağlamında İncelenmesi” başlıklı çalışması, bu yapının uygulamada büyük ölçüde biçimsel kaldığını ve gerçek anlamda sistematik bir işleyişin oluşmadığını ortaya koymaktadır. Söz konusu çalışmada, okul örgüt şemalarında sistem kuramının temel öğelerine (girdi, işlem, çıktı, dönüt, çevre) açıkça yer verilmediği; yasal olarak var olan birçok kurul ve birimin şemalarda bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, MEB’in örgütsel yapısının sistem kuramına biçimsel düzeyde dayansa da, işlevsellik açısından önemli eksiklikler taşıdığını göstermektedir. Benzer biçimde, bu çalışmada da temizlik sisteminin varlığı teorik olarak alt sistem şeklinde değerlendirilebilse de MEB bünyesinde tanımlı, bütüncül ve sürdürülebilir bir temizlik sistemi bulunmadığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, bu çalışmada Türkiye’deki devlet okullarında yürütülen temizlik uygulamaları sistem kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, temizlik sisteminin girdiden çevreye kadar tüm boyutlarıyla hem örgütsel hem de çevresel etkenlerden yoğun biçimde etkilendiğini göstermektedir. Bu durum, Toprakçı’nın (2015) da vurguladığı gibi, okul yönetiminin yalnızca derslik içi değil; fiziksel çevre, destek hizmetler ve dış paydaşlarla birlikte çok boyutlu bir yapı olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın bulguları, okullarda yürütülen temizlik uygulamalarının sistem kuramının öngördüğü işleyişten uzak, parçalı, eşgüdümsüz ve sürdürülemez bir yapı sergilediğini ortaya koymuştur. Sistem kuramı, örgütleri açık ve dinamik yapılar olarak ele alır; bu yapılar, çevreleriyle sürekli etkileşimde bulunan, girdiyi işleyip çıktıya dönüştüren ve dönüt yoluyla kendini düzenleyen bütünlüklüdür (Bertalanffy, 1968; Bursalıoğlu, 2016). Bu bağlamda, temizlik hizmetleri de yalnızca fiziksel bir işlem değil; girdiden çıktıya kadar planlı, ölçülebilir ve birbirini besleyen bir dizi sürecin bütünüdür. Ancak elde edilen bulgular, bu bütünlüğün okullarda sağlanmadığını göstermektedir.

Girdi ögesi, sistemin temel yapı taşlarını oluşturmaya karşın, analiz edilen mevzuat belgelerinde bu ögeye yönelik eksiklikler dikkat çekicidir. En belirgin sorun, temizlik personeline dair kadro ihdasının eğitim mevzuatında açık şekilde tanımlanmamış olmasıdır. Bu eksiklik; insan kaynağının geçici, düzensiz ve denetlenemez şekilde istihdamına neden olmakta, sistemin işlemlerini baştan zayıflatmaktadır. Aynı şekilde, temizlik malzemeleri ve araç-gereçlerin tedarikiyle ilgili bütçe ve standartlara dair düzenlemelerin çoğu ya yetersizdir ya da bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Alanyazın da bu sorunlara dolaylı biçimde dikkat çekmekte; personel eksikliği, görev tanımlarının belirsizliği ve kaynak yetersizliğinin temizlik uygulamalarını olumsuz etkilediği ifade edilmektedir (Yavuz, 2011; Aputkan, 2017; Altuntaş, 2020; Kabapınar vd., 2024; Temel,2006). Okulun Fiziksel Yapı ve Bina Özellikleri Mevzuatta MEB belirli standartları olmasına rağmen başta tuvalet sayılarının yetersizliği olmak üzere

uygulama da eksiklikler bulunmaktadır (Ardıç, 2010). Bu çalışmada, bu sorunların mevzuatsal düzeyde nasıl açık bırakıldığını göstermesi bakımından farklılaşmaktadır.

İşlem basamağı, girdilerin çıktıya dönüşüm sürecidir ve sistemin kalbini oluşturur. Ancak temizlik işlemleriyle ilgili olarak mevzuatta bulunan rehber, genelge ve protokollerin çoğu yönerge düzeyinde olup bağlayıcı değildir ve uygulama standartlarını tanımlamamaktadır. Tuvalet, sınıf, kantin, sosyal alan ve koridor temizliklerinin her biri için ayrı ayrı belirlenmiş görev çizelgeleri, sıklık standartları ya da denetim ölçütleri mevzuatta net olarak bulunmamaktadır. Bu bulgular, daha önceki bazı çalışmalarda gözlemlenen uygulama belirsizlikleri ve alanlar arası farklılıklarla örtüşmektedir (Ebcim, 2016; Yalçınkaya vd., 2023; Yılmaz & Yılmaz, 2014). Bu araştırmada bu uygulama sorunlarının dayanağı olan mevzuat boşluklarını sistemli biçimde ortaya koymaktadır. Bertalanffy'ye (1968) göre bir sistemin işlem ögesi, sadece girdileri kullanmakla kalmaz; çıktının niteliğini de doğrudan etkiler. Burada işlem ögesi etkisiz kalmakta, sistemin çıktı üretme kapasitesini düşürmektedir.

Çıktı, bir sistemin başarısını somutlaştıran sonuçlardır. Eğitim ortamlarında temizlik sisteminin çıktısı yalnızca hijyen değil, aynı zamanda öğrenci sağlığı, devamsızlık oranları, öğretmen verimliliği, okul iklimi ve veli memnuniyeti gibi çok boyutlu etkileri de içerir. Ancak bu araştırma göstermiştir ki, bu çıktılar mevzuatta sistematik biçimde tanımlanmamış, ilgili denetim mekanizmaları ile ilişkilendirilmemiştir. Hijyen- devamsızlık ilişkisi, öğretmen memnuniyeti ya da veli güveni gibi çıktılar, yasal belgelerde açık göstergelere bağlanmadığı için izlenebilirlik zayıf kalmaktadır. Öğrenci sağlığı ile hijyen ortamı arasındaki ilişki, literatürde de çeşitli çalışmalarla ele alınmış; temizlik araçlarının eksikliğiyle birlikte tuvalet kullanımı kaçınması, devamsızlık artışı gibi etkiler rapor edilmiştir (Ardıç, 2010; Ünver, 2019; Yılmaz & Yılmaz, 2014). Bu çalışma ise, bu olguların mevzuatta karşılık bulmamasının, sistemsel çıktılar üzerinde nasıl bir etki yarattığını göstermek açısından önemlidir. Sistem kuramında çıktı, sistemin başarısını yansıtan temel göstergedir; bu bağlamda temizlik sisteminin işlevsel çıktılar üretme kapasitesi düşük görünmektedir.

Dönüt ve denetim ögesi, sistemin çıktılar üzerinden kendini değerlendirmesi ve iyileştirmesi için kritik öneme sahiptir. Ancak incelenen yasal belgelerde gözlem, iç denetim, veli ve öğrenci geri bildirimleri gibi mekanizmaların çoğu zorunlu değil, uygulamaya dair detay içermemektedir. Mevcut denetim sistemleri, çoğunlukla sembolik kontrol listeleriyle sınırlı kalmakta, elde edilen veriler sistem gelişimi için kullanılmamaktadır. “Okulum Temiz” gibi programlar ise yasal bağlayıcılığa sahip olmaması nedeniyle sistemleşmemektedir. Sistem kuramına göre dönüt, sistemin çıktılarından öğrenmesini sağlayan temel yapı taşıdır; bu işlev yerine getirilemediğinde sistem statik kalır ve gelişemez. Toprakçı ve Altunay (2023), dönüt mekanizmalarının uygulamada işlevsel olmadığını belirtmişlerdir. Bu çalışma, bu işlevsizliklerin mevzuat düzeyinde açık bir karşılığı olmadığını göstererek sistemin denetim ve geri bildirim boyutunda neden gelişemediğini ortaya koymaktadır.

Sistem kuramı, bir sistemin çevresiyle kurduğu etkileşimi, sürdürülebilirliği açısından vazgeçilmez olarak değerlendirir; bu etkileşim hem sistemin dışsal faktörlerle ilişkisini hem de bu ilişkiler aracılığıyla geçirdiği dönüşüm potansiyelini ortaya koyar. Ancak bu çalışmada yakın çevre (belediye, STK, Okul Aile Birliği) ile uzak çevre (MEB, İŞKUR, Sağlık ve Maliye Bakanlığı) arasında temizlik sistemine dair kurumsallaşmış bir iş birliği olmadığı görülmüştür. Mevcut iş birlikleri çoğunlukla geçici protokoller, gönüllülük esaslı katkılar veya bireysel

çabalarla yürütülmektedir. Alanyazında da belirtildiği gibi, yerel iş birliklerinin kurumsallaşamaması ve dış çevre katkılarının süreklilik arz etmemesi sistemin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir (Köse, 2018; Kabapınar vd., 2024). Oysa sistem kuramına göre dış çevre ile karşılıklı etkileşimi olmayan sistemler, esneklik ve adaptasyon yeteneklerini kaybeder.

Tüm bu bulgular ve değerlendirmeler ışığında, okul temizlik sisteminin yalnızca fiziksel temizlikle sınırlı olmayan, çok katmanlı ve sistemli bir yapı gerektirdiği anlaşılmaktadır. Ancak Türkiye’deki mevcut mevzuat çerçevesi, bu sistemin sürdürülebilirliğini sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, temizlik sisteminin bütüncül, bağlayıcı ve uygulamaya dönük bir yasal çerçeveye yeniden yapılandırılması, yalnızca temizlik hizmetlerini değil, eğitimin kalitesini ve güvenliğini doğrudan etkileyecek kritik bir gerekliliktir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Türkiye’deki devlet okullarında yürütülen temizlik uygulamaları, sistem kuramı çerçevesinde ve mevzuat belgeleri temel alınarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, temizlik hizmetlerinin eğitim sistemi içinde bir alt sistem olarak işlev görmesine rağmen, bu sistemin yasal belgelerde açık, bütüncül ve bağlayıcı şekilde tanımlanmadığını ortaya koymuştur.

Özellikle girdi bileşeninde; temizlik personeline yönelik kadro ihdası yapılmadığı, görev tanımlarının mevzuatta net olarak belirlenmediği ve okul bazlı bütçelerde temizlik malzemeleri için özel bir kalem bulunmadığı tespit edilmiştir. İşlem bileşeninde; sınıf, tuvalet, koridor, idari alan ve sosyal alan temizliklerine dair görev dağılımı, sıklık ve denetim ölçütlerinin parçalı belgelerde yer aldığı, ancak bunların bağlayıcı yönetmelikler düzeyine taşınmadığı görülmüştür. Çıktı boyutunda ise; hijyenik ortam, öğrenci sağlığı, öğretmen memnuniyeti ve okul iklimi gibi çok boyutlu çıktılar yasal belgelerde sistematik biçimde tanımlanmamış, izlenebilir ve ölçülebilir göstergelere bağlanmamıştır. Dönüt ve denetim süreci ise, sembolik denetim formları ve zorunlu olmayan iç gözlem uygulamalarıyla sınırlı kalmakta, iyileştirici ve gelişim odaklı geri bildirim sistemleri yasal dayanaklardan yoksun görünmektedir. Çevre ögesi kapsamında ise hem yakın çevre (belediye, STK, veli, okul aile birliği) hem de uzak çevre (MEB, İŞKUR, Sağlık Bakanlığı) ile kurumsallaşmış ve sürdürülebilir yasal iş birliklerinin eksik olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, mevcut mevzuat çerçevesi, temizlik sisteminin planlı, denetlenebilir, sürdürülebilir ve eğitimle bütünleşmiş bir yapı olarak işlemesini sağlamamaktadır. Sistem kuramının öngördüğü bütünlük, etkileşim ve geri bildirim ilkeleri bu sistemde zayıf kalmakta; bu da temizlik hizmetlerinin eğitime katkısını sınırlamaktadır. Bu bağlamda, temizlik sistemine ilişkin tüm öğelerin yasal zeminde netleştirilmesi, görev ve sorumlulukların açık biçimde tanımlanması, denetim ve raporlama mekanizmalarının zorunlu hâle getirilmesi gerekmektedir.

Öneriler:

1. Girdi Ögesi için Öneriler

- Eğitim mevzuatına, temizlik personeli için kadrolu ve sürekli istihdamı öngören açık düzenlemeler eklenmelidir.
- Okul temelli temizlik personeli alımı için bütçe kalemi tanımlanmalı, okul yönetimlerine bu konuda yetki ve kaynak sağlanmalıdır.
- Temizlik personeline ilişkin net görev tanımları ve norm kadro sayıları belirlenmeli, bu görevler yönetmelik düzeyinde bağlayıcı hâle getirilmelidir.
- Temizlik malzemeleri için okul bazlı bütçelerde ödenek artırımı yapılmalı, MEB tarafından standart temizlik setleri merkezi olarak sağlanmalıdır.
- Araç-gereç kullanımına dair eğitim programları, zimmetleme sistemleri ve malzeme takip mekanizmaları oluşturulmalıdır.

2. İşlem Ögesi için Öneriler

- Mevcut rehber ve genelgeler yerine, temizlik işlemlerine dair bağlayıcı yönetmelikler hazırlanmalı; bu belgeler kim, ne zaman, nerede, ne şekilde temizleyecek sorularına net yanıt vermelidir.
- Görev çizelgeleri, denetim formları ve minimum temizlik sıklığı standartları mevzuatla tanımlanmalıdır.
- Koridor, tuvalet, kantin, sınıf gibi alanlara özel işlem tanımları eklenmeli; uygulama planları yerel koşullara göre uyarlanmalıdır.
- “Islak zemin uyarısı”, temizlik sonrası kontrol imzası gibi görsel ve uygulamalı denetim araçları zorunlu hâle getirilmelidir.

3. Çıktı Ögesi için Öneriler

- Hijyen çıktıları için ölçülebilir kriterler geliştirilmeli, bu göstergeler mevzuata entegre edilmelidir.
- Temizlik – sağlık – devamsızlık ilişkisini izleyecek bir “Okul Sağlığı İzleme Kurulu” yapılandırılmalı ve zorunlu kılınmalıdır.
- Öğrenci sağlığı, öğretmen memnuniyeti ve okul iklimi gibi çıktılar için anket ve raporlama sistemleri oluşturulmalı, sonuçlar politika geliştirmeye yansıtılmalıdır.

4. Dönüt – Denetim Ögesi için Öneriler

- İç denetim süreçleri için haftalık ve aylık gözlem planları, okul yönetimlerine zorunlu tutulmalıdır.
- “Okulum Temiz” programı yasal dayanakla güçlendirilmelidir ve tüm okullarda uygulanması zorunlu hâle getirilmelidir.
- İl ve ilçe MEM’lerin yılda en az iki kez yapacağı temizlik denetimleri için standart rapor şablonları hazırlanmalı; bu raporlar okul gelişim planlarıyla ilişkilendirilmelidir.
- Öğrenci, öğretmen ve velilere yönelik ayrı geri bildirim mekanizmaları yapılandırılmalı, bu sistemlerin yasal belgelerde yeri olmalıdır.

5. Çevre Ögesi için Öneriler

- Okul Aile Birliği Yönetmeliği’ne temizlik hizmetlerine dair açık ve bağlayıcı velilere yönelik görev tanımları eklenmelidir.
- 5393 sayılı Belediye Kanunu’na, belediyelerin okullara temizlik personeli ve malzeme desteği sağlamasını zorunlu kılan düzenlemeler eklenmelidir.

- MEB, yerel yönetim ve STK'larla yapılacak protokoller için standart ve sürdürülebilir bir çerçeve oluşturmaktadır.
- TYP ve İŞKUR destekleri uzun vadeli ve yasal güvence altına alınmalı; geçici çözümler yerine sistematik katkılar sağlanmalıdır.
- Kurumlar arası veri paylaşımına ilişkin ortak yönetmelikler çıkarılarak, temizlik çıktıları sağlık ve eğitim politikalarına entegre edilmelidir.

Bu çalışma, okullarda temizlik sisteminin parçalı değil, bütünsel, esnek, çevreyle etkileşim içinde ve sürekli gelişmeye açık bir yapıda kurulması gerektiğini ortaya koymuştur. Sistem kuramına dayalı yaklaşım, yalnızca eksikliklerin tespiti değil, aynı zamanda bu eksikliklerin nasıl giderilebileceğine dair sistemli bir çözüm tasarımı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Altuntaş, F. (2020). *Antalya'daki okullarda su, sanitasyon ve hijyen koşulları: Betimsel bir araştırma* (Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi).

Aputkan, H. (2017). *Okul öncesi eğitim kurumlarında yardımcı personel ile ilgili sorunlara ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri* (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi).

Ardıç, A. (2010). *İlköğretim okullarında temizlik ve hijyen*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

BBC Türkçe. (2024, 1 Ekim). Okullarda temizlik sorunu sürüyor: MEB 30 bin yeni personel alındığını açıkladı. *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cd98yjepl9zo>

Bertalanffy, L. von. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. George Braziller.

Bursalıoğlu, Z. (2016). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Pegem Akademi.

Çalık, T., & Sezgin, F. (2005). Okul sağlığı ve hijyen uygulamaları. *Eğitim ve Bilim*, 30(136), 30–37.

Derin Yoksulluk Ağı. (2024, 20 Eylül). *Okullarda artan hijyen yoksulluğu bilgi notu / Eylül 2024*. Derin Yoksulluk Ağı. <https://derinyoksullukagi.org/category/duyurular/okullarda-artan-hijyen-yoksullugu-bilgi-notu-eylul-2024>

Ebcim, G. (2016). *Ortaokulların temizlik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi* (Tezsiz yüksek lisans projesi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2013). *Okul Kantinlerine Dair Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği*. <https://mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=17096&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeli&mevzuatTertip=5>

İpek, C. (2015). *Eğitimde sistem yaklaşımı ve örgüt kuramları*. Pegem Akademi.

İŞKUR. (2022). *TYP - Toplum Yararına Programların Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/05/20220529-8.htm> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

İŞKUR. (2024). *İşgücü Uyum Programının Yürütülmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (İUP)*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/08/20240829-11.htm> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Kabapınar, Y., Moçoşoğlu, B., Baştuğ, İ., Tuncer Şener, Ö. (2024). Eğitimin Sessiz Paydaşları Olarak Okul Yardımcı Personeli: Kimler ve Yaptıkları İş Nasıl Algılanıyor?. *Journal of Uludag University Faculty of Education*, 37(1), 133-161. <https://doi.org/10.19171/uefad.1368199>

Karip, E. (2014). *Eğitimde kalite ve performans yönetimi*. Pegem Akademi.

Köse, A., Uzun, M., ve Öner Özasan, G. (2018). Okul öncesi eğitim kurumlarında görevli yardımcı hizmetlilerin eğitim öğretim sürecindeki rollerine ilişkin yönetici görüşleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 7(1), 61–83. DOI: 10.30703/cije.379179

Meydanlıoğlu, A., Akcan, A., & Yalçın, E. (2022). Water, sanitation, and hygiene conditions in schools in Antalya in Turkey: A descriptive survey. *Journal of Water, Sanitation and Hygiene for Development*, 12(9), 625–633. <https://doi.org/10.2166/washdev.2022.074>

Millî Eğitim Bakanlığı. (1981). *Temizlik rehberi* (Sayı: 2092). <https://dhgm.meb.gov.tr/tebligler-dergisi/1981/2092-agustos-1981.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *Eğitim yapıları asgari tasarım standartları kılavuzu*. <http://iegm.meb.gov.tr/www/egitimyapilari-asgari-tasarim-standartlari-kilavuzu2015/icerik/298> (Erişim Tarihi: 11.04.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2016). *Okullardaki ortak kullanım alanlarının hijyeni hakkında genelge (2016/10)*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1776.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017). *Okul sağlığı hizmetleri genelgesi*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1845.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (2017). *Okul bazlı bütçeleme kılavuzu*. https://igdir.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_01/24142809_klavuz.pdf (Erişim Tarihi: 11.04.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Okul/Kurum yemekhane, kantin/kooperatif, kafeterya, büfe, çay ocağı gibi gıda işletmelerinin kontrol ve denetimine ilişkin uygulama kılavuzu*. https://okulsagligi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/07111512_OKUL_KURUM_GID_A_YYLETMELERY_KONTROL_VE_DENETYM_UYGULAMA_KILAVUZUevrak4660448091903410171.pdf (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2020a). *COVID-19 salgınında okullarda alınması gereken önlemler rehberi*. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/01112425_MEB_Salgin_Brosur.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı. (2020b, 27 Temmuz). *Eğitim kurumlarına hijyen ve enfeksiyon önleme standardı* [Basın açıklaması]. Millî Eğitim Bakanlığı. <https://www.meb.gov.tr/egitim-kurumlarına-hijyen-ve-enfeksiyon-onleme-standardi/haber/21363/tr>

Millî Eğitim Bakanlığı. (2020c, 27 Temmuz). *MEB ile TSE arasındaki iş birliği protokolü*. https://okulsagligi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/26103536_19112047_Protokol.pdf (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı. (2020d). *Eğitim kurumlarında hijyen şartlarının geliştirilmesi, enfeksiyon önleme ve kontrol kılavuzu (Okulum Temiz Programı)*. https://merkeziisgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_07/28133804_ETM_KURUMLARI_KILAVUZ_BASKI_4.pdf (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı. (2020e). *Okul kantinlerinde satılacak gıdalar ve eğitim kurumlarındaki gıda işletmelerinin hijyen yönünden denetlenmesi genelgesi*. <https://okulsagligi.meb.gov.tr/www/okul-kantinlerinde-satilacak-gidalar-ve-egitim-kurumlarındaki-gida-isletmelerinin-hijyen-yonunden-denetlenmesi-genelgesi-yayinlandi/icerik/141> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023). *Okul Aile Birliği Yönetmeliği*. <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=15878&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024, 30 Eylül). *Basın açıklaması* [Basın açıklaması]. <https://www.meb.gov.tr/basin-aciklamasi/haber/34939/tr>

Millî Eğitim Bakanlığı. (2025). *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18812&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Millî Eğitim Bakanlığı. (2025). *Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19942&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Özkal, N. (2020). Okulöncesinden liseye öğretim programlarında temizlik ve hijyen: Türkiye örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (50), 191–206.

T.C. Resmî Gazete. (2005, 13 Temmuz). *Belediye Kanunu (Kanun No. 5393)*. Resmî Gazete, 24607. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-1.htm> (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

T.C. Resmî Gazete. (1965, 14 Temmuz). *657 sayılı Devlet Memurları Kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=657&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

T.C. Resmî Gazete. (1961, 5 Ocak). *222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.222.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

T.C. Resmî Gazete. (1973, 14 Haziran). *1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

T.C. Resmî Gazete. (2002, 22 Ocak). 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4734&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

T.C. Resmî Gazete. (1983, 24 Mayıs.). 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

T.C. Resmî Gazete. (2017, 24 Haziran). Millî eğitim bakanlığı kurum açma, kapatma ve Ad verme yönetmeliği, RG Sayı: 30106. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23698&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

T.C. Resmî Gazete. (2009, 09 Ağustos). Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İşçi Alımında Uygulanacak Usul ve Esaslar Yönetmeliği, RG Sayı: 27314. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.200915188.pdf>

Temel, F., Akın, L., Vaizoğlu, S. A., Kara, Ö., Kara, A., Halas, A. M., Gurnaidu, S. S., & Güler, Ç. (2006). Altındağ ilçesindeki bir ilköğretim okulunun çevre sağlığı açısından değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 32(1), 1–8. http://utf.dergisi.org/pdf/pdf_UTF_99.pdf

Toprakçı, E. (2015). *Sınıf yönetimi*. Anı Yayıncılık.

Toprakçı, E. (2025). *Türk eğitim sisteminin analizi* [Ders notları]. Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Toprakçı, E. and Altunay, E. (2017) The examination of the school servants' memories as an element of school's human resources/Okulun insan kaynağının bir ögesi olarak okul yardımcı personellerinin anılarının incelenmesi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi - Mersin University Journal of the Faculty of Education 13(1):363-391 Retrieved from: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/386875>

Toprakçı, E., & Atalay, U. S. (2024). Millî Eğitim Bakanlığı örgüt şemasının sistem kuramı bağlamında incelenmesi. In *Kongre Kitabı* (pp. 758–771). 2nd International Black Sea Scientific Research and Innovation Congress, 29–30 June 2024, Trabzon, Turkey. https://www.isarconference.org/_files/ugd/6dc816_972b68c76efb4a77bab5d93bf4f14506.pdf

Toprakçı, E., & Karabulut, Y. O. (2024). Okul örgüt şemasının sistem kuramı bağlamında incelenmesi / Analyzing the school organizational chart in the context of system theory [Conference presentation]. ESSA IV. International Eurasian Symposium on Social Sciences and Arts, 12–13 July 2024, İstanbul, Turkey. In *Bildiri Kitabı* (pp. 74–90). ISBN: 978-605-73444-8-9. <https://www.erdaltoprakci.com.tr/wp-content/uploads/2024/09/toprakci-karabulut2024.pdf>

Toprakçı, E., & Keskin, E. (2024). İl milli eğitim müdürlüklerinin teşkilat yapısının sistem kuramı bağlamında incelenmesi. In *Bildiri Kitabı* (pp. 560–572). Selçuk 10th International Conference on Social Sciences, 21–23 June 2024, Konya, Turkey. ISBN: 978-625-6283-32-9. https://www.selcukkongresi.org/_files/ugd/797a84_e65049b31f0b4818b6d31d27c662486d.pdf

Torlak, O. (2006). *Örgüt kuramları ve yönetim*. Beta Yayınları.

Ünver, A. (2019). *Devlet okulları yöneticilerinin okullarda görev yapan hizmetli personelden memnuniyet durumları ve beklentileri* (Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Yalçinkaya, İ., Yılmaz, A., & Arslan, B. (2023). İlköğretimde çalışan yardımcı hizmetler sınıfının yaşadığı sorunlar. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10(5), 1808–1822.

Yavuz, B. (2011). *İlköğretim okullarında hizmetli personelin çalışma koşulları ve hizmetlerin gerçekleşme düzeyi* (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi).

Yılmaz, A., & Yılmaz, E. G. (2014). İlkokullarda temizlik ve hijyenin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(1), 74–89.

ABANT

5. Uluslararası Güncel Akademik Çalışmalar Kongresi

ABANT 5th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES

July 18 - 20, 2025
Abant - Bolu

ISBN: 978-625-5694-00-3
Published By:
Academy Global Conference & Journals

18 - 20 Temmuz 2025
www.abantkongresi.org

ABANT 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON CURRENT SCIENTIFIC RESEARCHES
JULY 18 - 20, 2025
ABANT – BOLU

Edited By

ASSOC. PROF. DR. RUNGCHACADAPORN

CONFERENCE ORGANIZING BOARD

Head Of Conference: Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran

Head of Organizing Board: Dr Gültekin Gürçay

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Hülya Çiçek Kanbur

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Dwi SULISWORO

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Dody Hartando

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Raihan Yusoph

Organizing Committee Member: Prof. ZAIN MUSA

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Sameer Jain

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Yaqub Babayev

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Həcər Hüseynova

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Ivaylo Staykov

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. DR. Rungchacadaporn –

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərifxanov

Organizing Committee Member: Assist. Prof. Dr. Mahrux Dövlətzadə

Organizing Committee Member: Assist. Prof. İhwan Ghazali

Organizing Committee Member: Lect. Mehmet Nuri Ödük

Organizing Committee Member: Assist. Prof. Dr. K. R. Padma

Organizing Committee Member: Dr. Öğr. Üyesi Naci Büyükkaracığan

Organizing Committee Member: Dr. Öğr. Üyesi Mehdi Meskini Heydarlou

Organizing Committee Member: Dr. Amanuel Manafidizaji

Organizing Committee Member: Aynur Əliyeva

All rights of this book belong to ACADEMY GLOBAL Publishing House

Without permission can't be duplicate or copied.

Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.

Academy Conference–2025 ©

CONFERENCE ID

**ABANT 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON CURRENT SCIENTIFIC
RESEARCHES**

DATE – PLACE

JULY 18 - 20, 2025

ABANT – BOLU

ORGANIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – Iran- Indonesia- Iraq- Sudan- Saudi Arabia- Romania- Egypt- India- Lebanon-
Egypt- South Korea- China- Czech Republic- Tunisia- Thailand- Ireland- Nigeria- Pakistan-
Morocco – Algeria- Ethiopia- Poland- Bulgaria- Kazakhstan- Jordan- Georgia- Slovakia-
Nepal- Russia- Italy- Portugal- Albania- Serbia- Kosovo- **Vietnam** – Bangladesh- Greece-
Argentina-

PERCENTAGE OF PARTICIPATION

**In the conference 116 papers have been presented By participants from Turkey and 156 papers
from other countries**

**Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official
assignment letter"**

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Issued: 25.08.2025

ISBN: 978-625-5694-00-3

Scientific & Review Committee

Prof. Dr. Ali BİLGİLİ – Türkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ – Türkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN – Türkiye
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR – Türkiye
Prof. Dr. Emine KOCA – Türkiye
Prof. Dr. Fatma KOÇ – Türkiye
Prof. Dr. Hajar HUSEYNOVA – Azerbaijan
Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
Prof. Dr. Natalia LATYGINA – Ukraina
Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia
Prof. Muntazir MEHDI – Pakistan
Prof. Dr. Raihan YUSOPH – Philippines
Prof. Dr. Akbar VALADBİGİ – Iran
Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ – Türkiye
Prof. Dr. T.Venkat Narayana RAO – India
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ – Türkiye
Prof. Dr. Mustafa BAYRAM – Türkiye
Prof. Dr. Saim Zeki BOSTAN – Türkiye
Prof. Dr. Hyeonjin LEE – China
Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet AYDIN – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Dilorom HAMROEVA - Uzbekistan
Assoc. Prof. Dr. Abbas GHAFARI – Iran
Assoc. Prof. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Türkiye
Assoc. Prof. Ivaylo STAYKOV - Bulgaria
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia
Assoc. Prof. Dr. Ümit AYATA – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Okan SARIGÖZ – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Eda BOZKURT – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Ahmet TOPAL – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Sandeep GUPTA – India
Assoc. Prof. Dr. Veysel PARLAK – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Mahmut İSLAMOĞLU – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Nazile ABDULLAZADE – Azerbaijan
Assoc. Prof. Dr. Aysel ARSLAN – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Bekir GÜRBULAK – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Erkan EFİLTİ - Kirgizistan
Assist. Prof. Dr. Göksel ULAY – Türkiye
Assist. Prof. K. R. PADMA – India
Assist. Prof. Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan
Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia

Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria
Assist. Prof. Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania
Assist. Prof. Dr. Gültekin GÜRÇAY – Türkiye
Assist. Prof. Dr. Dody HARTANTO - Indonesia
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran
Assist. Prof. Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşılı JAYLIBAY - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Mamatkuli JURAYEV – Uzbekistan
Assist. Prof. Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria
Assist. Prof. Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amanbay MOLDİBAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bhumika SHARMA - India
Assist. Prof. Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
Assist. Prof. Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Yang ZİTONG – China
Assist. Prof. Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa
Assist. Prof. Dr. Zohaib Hassan Sain – Pakistan
Assist. Prof. Dr. Murat GENÇ – Türkiye
Assist. Prof. Dr. Monisa Qadiri – India
Assist. Prof. Dr. Vaiva BALCIUNIENE – Lithuania
Assist. Prof. Dr. Meltem AVAN – Türkiye
Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
Sonali MALHOTRA - India

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Veteriner Fakültesi Dekanlığı
Fakülte Sekreterliği

Sayı : E-21304664-051-1705704

12.02.2025

Konu : 31-14279 Prof. Dr. Ali Bilgili'nin
Uluslararası Kongrelerde Düzenleme ve
Bilim kurullarında yer alması hk

FARMAKOLOJİ VE TOKSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı Başkanlığı'nın 11.02.2025 tarihli ve
E-41298163-051-1704750 sayılı yazısı.

İlgi yazınız uyarınca, Anabilim Dalınız öğretim üyesi Prof.Dr.Ali BİLGİLİ'nin, Yükseköğretim Kurulu'nun 15.06.2023 tarihli oturumunda doçentlik başvuruları şartları ile ilgili değişiklik önerileri kapsamında, "Academy Global Conferences & Publishing (<https://www.akademikongre.org/registration>)" tarafından önümüzdeki tarihlerde düzenlenecek olan uluslararası kongrelerde; kongre başkanı, kongre düzenleme ve bilim kurulu üyesi olarak görev yapması Dekanlığımızca da uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Necmettin ÜNAL
Dekan V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 8E77B04B-BD26-449E-A3C8-D44477307021 Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ankara-universitesi-ebys>

Zübeyde Hanım Mahallesi Şehit Ömer Halisdemir Bulvarı No: 9/C 06070 Altındağ /
ANKARA

Telefon No: (0312) 317 03 15 Belge Geçer No: (0312) 316 44 72

e-posta: vetmed@veterinary.ankara.edu.tr

KEP Adresi : ankunvrek@ankuni.hs01.kep.tr

Bilgi için: Gülay ŞAFAK
Bilgisayar İşletmeni

Telefon No: (312) 317 03 15-4510

E-Posta: gsafak@ankara.edu.tr

ABANT
5th INTERNATIONAL CONFERENCE ON CURRENT ACADEMIC
STUDIES
July 18 - 20, 2025
KYRENIA

Kongre Bağlantı Linki :

Join Zoom Meeting

<https://us06web.zoom.us/j/88571518350?pwd=fOYazCWBmbAiWrHygjKSjkbbSvotfd.1>

Meeting ID: 885 7151 8350

Passcode: 202224

ÖNEMLİ AÇIKLAMA (Lütfen okuyunuz)

- ZOOM bağlantısı için yukarıda verilen bağlantıyı veya yine yukarıda verilen giriş bilgilerini kullanabilirsiniz.
- **Oturum içerisinde en KIDEMLİ olan moderatör olarak seçilir. Moderatörün oturum düzenini gözetmesi, akademisyen adaylarını yönlendirmesi beklenmektedir.**
- Oturuma bağlanmadan önce Salon numaranızı adınızın önüne aşağıdaki gibi ekleyiniz. Bu sayede kongre açılışında beklemeden oturumlarınıza gönderilebileceksiniz. Ör. 5 Ahmet Ahmetoglu
- **Sunum süresi 10 dakikadır. Bu sürenin aşılmasını moderatörler temin edecektir.**
- Sunum sonrası 5 dakikayı geçmeyen soru-cevap, tartışma süresi verilmektedir.
- **Sunumlar TÜRKÇE veya İNGİLİZCE yapılabilmektedir.**
- Kameralar, oturum süresince toplam % 70 oranında açık olmak zorundadır.
- **Sunum yapan katılımcının kamerası açık olmak zorundadır.**
- Sunum yapmak zorunludur. **Herhangi bir nedenle sunum yapmamış olan katılımcıya sertifika verilmesi ve çalışmasının yayınlanması söz konusu olamaz.**
- Katılımcı, kendi oturumda, oturum bitene kadar bulunmak zorundadır.
- Katılımcıların kendi oturumları dışındaki oturumlara katılma zorunluluğu yoktur.
- ZOOM platformunun kapasite sınırı nedeniyle, DİNLEYİCİ, sadece kapasite izin verdiği sürece kabul edilebilmektedir.
- **SADECE ÇALIŞMADA YAZAR OLARAK GEÇEN KİŞİLER SUNUM YAPABİLİR !**

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

ABANT 5th INTERNATIONAL CONFERENCE ON CURRENT ACADEMIC STUDIES July 18 - 20, 2025 Abant - Bolu Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 18 Temmuz July 18, 2025 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Öğr. Gör. Dr. BÜLENT TATLISU No:1	1	Comparison of Management's Attitudes Towards Teachers in Public and Private Schools	ATILLA YILDIZ Prof. Dr. İLKUR MAYA
		2	A SYSTEMIC ANALYSIS OF TEACHER APPOINTMENT PRACTICES IN TURKEY BASED ON LEGAL DOCUMENTS	Prof. Dr. Erdal TOPRAKÇI Uzm. Hasan Cüneyt BOZKURT
		3	The Systematic Nature of Cleaning Practices in Schools Based on Legal Documents	Prof. Dr., ERDAL TOPRAKÇI Doktora Öğrencisi, DİLEK ERDOĞAN
		4	KADEMELİ SORUMLULUK DEVRİ MODELİNİN TÜRKÇE EĞİTİMİNDE UYGULANANILIRLİĞİ ÜZERİNE BİR EYLEM ARAŞTIRMASI	Baran SAKIZCI Doç. Dr. Mehmet Halil SAĞLAM
		5	E-DELPHİ TEKNİĞİYLE YERELLİĞE DAYALI ÖĞRETİM MATERYALİ STANDARTLARININ BELİRLENMESİ: DİSİPLİNLERARASI BİR YAKLAŞIM	Dr. Öğr. Üyesi MUHAMMET EMİN MISIR Prof. Dr. HÜSEYİN ÇALIŞKAN Doç. Dr. EDA DEMİRHAN Dr. Öğr. Üyesi MEHMET UYMAZ Dr. Öğrencisi UĞUR ORHAN Prof. Dr. ŞENOL BEŞOLUK
		6	AN INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SECONDARY SCHOOL STUDENTS' MOTIVATION TO PARTICIPATE IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES AND THEIR SUBJECTIVE VITALITY LEVELS	Oğuzhan BALCI Doç. Dr. Hüseyin Özden YURDAKUL
		7	ANALYSIS OF SATISFACTION LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS STUDYING SPORTS SCIENCES (BAYBURT UNIVERSITY EXAMPLE)	Öğr. Gör. Dr. BÜLENT TATLISU Doç. Dr. MURAT TURAN
		8	EXAMINATION OF ATHLETES' BURNOUT AND SPORTS COMPETITION RUMINATION LEVELS	Murat TURAN Bülent TATLISU Buğra Çağatay SAVAŞ Muhammet MAVİBAŞ

MİKROBİYAL GÜBRE PRİMİNG UYGULAMALARININ KOCA FİĞ (<i>Vicia narbonensis</i> L.) BİTKİSİNDE ÇİMLENME ÖZELLİKLERİNE ETKİSİ.....	437
L-TRİPTOFAN PRİMİNG UYGULAMALARININ ÇEMEN BİTKİSİNİN ÇİMLENMESİNDEKİ ROLÜ	443
BÖRÜLCEDE (<i>Vigna unguiculata</i> L.) EKİM ZAMANININ VE ÇEŞİTLERİNİN BİTKİ GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ ROLÜ	449
FARKLI ORGANİK GÜBRE UYGULAMALARININ İKİ FASULYE (<i>Phaseolus vulgaris</i> L.) ÇEŞİDİNDE VERİM UNSURLARINA ETKİSİ	458
MELATONIN BIOSYNTHESIS AND REGULATING MIRNA ROLES IN ABIOTIC STRESS IN PLANTS	467
ASSESSMENT OF MAIZE AND SORGHUM AS ALTERNATIVE FORAGE CROPS WITHIN THE FRAMEWORK OF CLIMATE CHANGE ADAPTATION	475
YERLİ FESTUCA GENOTİPLERİNİN ISLAH POTANSİYELİNİN MORFOLOJİK ÖZELLİKLER VE GENETİK ÇEŞİTLİLİĞİN BELİRLENMESİ.....	489
HAKKÂRİ'NİN ÖNEMLİ BİTKİ TÜRLERİNDEN <i>GUNDELIA</i> L. (KENGİR) TEHDİT ALTINDA.....	491
<i>Heracleum persicum</i> Desf. BİTKİSİNİN BAZI YABANCI OTLARIN TOHUM ÇİMLENMESİ VE FİDE GELİŞİMİ ÜZERİNE ETKİSİ	500
ORGANİK ATIKLARIN TARIMDA KULLANIMI: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE TOPRAK SAĞLIĞI AÇISINDAN BİR İNCELEME	509
GHRELİN'İN ERKEK ÜREMESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	519
DEVLET OKULLARI VE ÖZEL OKULLARDAKİ YÖNETİCİLERİN ÖĞRETMENLERE KARŞI TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	521
OKULDA GERÇEKLEŞTİRİLEN TÖRENLERİN SİSTEMSEL ANALİZİ VE TASARIMI: YASAL BELGELER TEMELLİ BİR İNCELEME	536
YASAL BELGELER TEMELİNDE TÜRKİYE'DEKİ ÖĞRETMEN ATAMA UYGULAMALARININ SİSTEMSEL ANALİZİ	560
YASAL BELGELER TEMELİNDE OKULLARDAKİ TEMİZLİK UYGULAMALARININ SİSTEMSELLİĞİ	575
KADEMELİ SORUMLULUK DEVRİ MODELİNİN TÜRKÇE EĞİTİMİNDE UYGULANABİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR EYLEM ARAŞTIRMASI	600
E-DELPHİ TEKNİĞİYLE YERELLİĞE DAYALI ÖĞRETİM MATERYALİ STANDARTLARININ BELİRLENMESİ: DİSİPLİNLERARASI BİR YAKLAŞIM	601
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİNE KATILIM MOTİVASYONU İLE ÖZNEL ZİNDELİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	603
AN INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SECONDARY SCHOOL STUDENTS' MOTIVATION TO PARTICIPATE IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES AND THEIR SUBJECTIVE VITALITY LEVELS	604
SPORCULARIN TÜKENMİŞLİK VE SPOR MÜSABAKASI RUMİNASYON DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	605
SPOR BİLİMLERİNDE ÖĞRENİM GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MEMNUNİYET DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ (BAYBURT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)	623
TÜRK İŞ HUKUKUNDA DİJİTAL PLATFORM ÇALIŞMA İLİŞKİSİNİN İŞÇİ, İŞVEREN VE İŞ SÖZLEŞMESİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	637
TOPLU İŞ HUKUKU BAKIMINDAN PLATFORM ÇALIŞANLARI.....	652